

ÅRSPLAN

2021
2022

Steinarsskogen

INNHOLDSFORTEGNELSE

Årsplanen er	4
• Barnehagens styringsdokumenter:	4
Steinarskogen FUS	5
• Samarbeidsutvalget SU	5
• Verdigrunnlag, visjon og innhold	6
Barnehagens satsingsområde	8
Barnet først	10
• Hva er kjernen i å skape god kvalitet for barna	10
• Forskning	11
Å se og forstå barns lek i praksis	12
Omsorg og danning	14
• Omsorg	14
• Danning	14
• Trygghetssirkelen	15
Inkludering	16
Likestilling og likeverd	16
Mangfold og gjensidig respekt	17
Hjertesamling	18
Handlingsplan mot mobbing	19
• Lov om barnehager - barnehageloven	19
Handlingsplan likestilling	23

Egenledelse i lek og læring	24	Barnehager med samiske barn	68
• Planlegging.....	25	Tradisjonshjul for steinarskogen fus.....	70
• Organisering	25	Fagplan for personalet i	
• Arbeidshukommelse.....	26	Steinarskogen fus barnehage	72
• Igangsetting	26	Samarbeidspartnere	74
• Fleksibilitet.....	26	• Andre samarbeidspartnere.....	74
• Selvregulering	26	• Foreldresamarbeid	74
• Selvmonitorering.....	26		
• Voksenrollen	27	Tilvenning	75
• Rammeplanen	29	• Oppstartssamtale	76
Progresjonsplan.....	30	• Tilvenningsperioden	76
Planlegging, vurdering og dokumentasjon	38	• Primærkontakt	77
• Kommunikasjon, språk og tekst	38	Overgang barnehage – skole.....	78
• Kropp, bevegelse, mat og helse	43		
• Kunst, kultur og kreativitet.....	46		
• Natur, miljø og teknologi.....	49		
• Etikk, religion og filosofi.....	52		
• Antall, rom og form.....	55		
• Nærmiljø og samfunn.....	58		
Planlegging med leken i fokus	59		
• Vurdering	59		
• Månedsrapport	60		
Friluftsliv.....	63		
Bærekraftig utvikling.....	65		
Livsmestring og helse	66		
Barns medvirkning.....	67		
Demokrati.....	68		

ÅRSPLANEN ER

- ✿ Et arbeidsredskap for barnehagens personal
- ✿ Utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å påvirke barnehagens pedagogiske innhold
- ✿ Informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til eier, kommune, samarbeidspartnere og andre interesserte

Barnehagens styringsdokumenter:

- ✿ Lov om barnehager (F – 08/2006) ligger til grunn for alle offentlige godkjente barnehager og sammen med forskriftene til loven tar den for seg barnehagens formål og innhold.
- ✿ Rammeplan for barnehager er hjemlet i barnehagens innhold, oppgaver og samfunnsmandat. Rammeplanen er et forpliktende arbeidsverktøy for oss ansatte som gir en ramme for jobben vår innen planlegging, tilrettelegging, innhold og vurdering.
- ✿ Vedtekter for Steinarskogen FUS
- ✿ FNs Barnekonvensjon
- ✿ FUS serviceerklæring
- ✿ FUS etiske retningslinjer
- ✿ FUS styringsdokumenter
- ✿ Forskrifter miljørettet helsevern
- ✿ Virksomhetsplan som er en progresjonsplan for fagområdene i Rammeplanen
- ✿ Kompetanseplan for Steinarskogen FUS
- ✿ MyKid – dokumentasjon og evaluering i forhold til planlagt pedagogisk arbeid

Ledelse og organisering:

Styrets leder: Eli Sævareid

Daglig leder: Kristine Krogenes

Stedfortreder: Anne Lene Kristoffersen

STEINARSKOGEN FUS

Steinarskogen FUS eies og drives av Trygge barnehager AS. Barnehagen åpnet 11.04.2007 og har 64 plasser for barn i alderen 0 – 6 år.

Barnehagen har 4 grupper

- ✿ Småbarn
- ✿ Søratre
- ✿ Skuteberg
- ✿ Sabbane

Grunnbemanning består av fem 100% pedagogstillinger, og 9 øvrig medarbeiderstillinger. I tillegg kommer annen bemanning som varierer fra år til år. Personalet er ansatt på huset, men vi har organisert oss i aldersrelaterte avdelinger for å sikre barns rett til trygghet, trivsel og utvikling. Det legges stor vekt på samarbeid mellom avdelingene og åpne dører, da får barna anledning til god tilknytning med alle voksne og barn.

Samarbeidsutvalget SU

Samarbeidsutvalget SU består av eier, to representanter fra barnehagen og to foreldre-representanter. Foreldrerepresentantene godkjenner årsplanen, forslag til budsjettendringer og driftsendringer.

Ansatt- og foreldrerepresentanter velges for ett år om gangen. Jmf. vedtektene

Eier:

- ✿ **Eli Sævareid**, representert ved daglig leder Kristine Krogenes
- ✿ Samarbeidsutvalgets leder: **Anne Lene Kristoffersen**

Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnede organ. Samarbeidsutvalget består av foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen, slik at hver gruppe er likt representert. Utvalget bestemmer selv hvor ofte de skal møtes og skal bl. a. behandle eventuelle innspill fra foreldregruppen. Tilbakemeldinger fra samarbeidsutvalget tas med i videre arbeid og planlegging internt i barnehagen.

Verdigrunnlag, visjon og innhold

Visjon:

«Sammen gir vi barndommen verdi: lek og glede, hverdagsmagi og vennegaranti»

Visjonen er vår ledestjerne og den staker ut en retning for hva vi ønsker at organisasjonen skal oppnå – nå og i fremtiden. Visjonen er det vi strekker oss etter hver dag i møte med barn, foreldre og kollegaer.

Barnet ditt skal ha en venn

For noen barn går dette veldig lett, mens for andre kan dette ta litt mer tid. Men vi gir oss ikke. Det er fordi vi ser hvor vesentlig dette er for barnet, vennskap skaper trygghet, glede og utvikling.

Vi skal være gode rollemodeller

Vi skal gå foran som gode og trygge eksempler, lede an i lek og moro, og bruke vår profesjonalitet og kompetanse til å ivareta, forstå, skape trygghet og varme.

Vi skal ha lekekompetanse

Vi skal være veiledere og pådrivere i å la leken komme først, og bruke leken til læring og mestring.

Vi skal finne hverdagsmagi

De magiske øyeblikkene som oppstår når barn gjør en ny oppdagelse og utvider sin horisont er noe av det som driver oss. Dette skal vi legge til rette for og være oppmerksomme på.

Vi skal se det beste i barnet ditt

Alle barn er unike, og alle har ulike styrker og egenskaper. Sammen med oss og de andre barna skal ditt barn oppleve glede og anerkjennelse.

Verdier:

Personalet og barna skal gjennom barnehagedagen være glødende og skapende. De voksne skal være tilstedeværende for barna og se hvert enkelt individ.

Vi ønsker å ta utgangspunkt i å gi barna mulighet til sosiale aktiviteter på steder med rik naturkvalitet. Barna skal få oppleve mangfoldig plante – og dyreliv som innebærer gode læringsbetingelser uansett barns ulike læreforutsetninger. Med utgangspunkt i barns ulike sosiokulturelle bakgrunn og modningsnivå, finner hvert enkelt barn ofte utfordringer der det fysiske og biologiske mangfoldet er størst. Vi ønsker å fremheve barndommens egenverdi ved å vektlegge undring som en kvalitet for læring. Vi ønsker at barna skal jakte på kunnskap, ikke at kunnskapen skal jakte på barna. Vi ønsker å skape mangfold, opplevelse og tilrettelegge for at barna får mulighet til å bruke alle sansene på ulike måter.

FUS barna skal kjennetegnes ved at

- ✿ FUS barn har et positivt selvilde
- ✿ FUS barn er trygge og forskende, trives i lek og har vennekompetanse
- ✿ FUS barn gleder seg til «resten av livet», da de vet de har påvirkningsmuligheter og at innspillene deres teller
- ✿ FUS barn tenker tilbake på barnehage tiden med glede og fryd
- ✿ FUS barn får et variert og sunt kosthold
- ✿ Har det gøy i barnehagen

FUS tiltak for å oppnå målene:

- ✿ Personalet deltar på kompetanseutvikling gjennom FUS-skolen
- ✿ Personalet deltar på veiledning
- ✿ Personalet jobber utifra egenledelses funksjonene
- ✿ Personalet følger FUS standarder
- ✿ Personalet jobber med CLASS, vi har egen CLASS ressurs

Steinarskogen FUS tiltak for å oppnå målene:

- ✿ Tilrettelegging for gode opplevelser i trygge omgivelser
- ✿ Bevisste, engasjerte og fleksible voksne med trygghetssirkelen som grunnprinsipp
- ✿ Se hvert enkelt barn og barnegruppen
- ✿ Bruker CLASS som observasjons verktøy for å sikre kvaliteten

FUS barnehagene har en egen serviceerklæring som tydeliggjøre hva foresatte kan forvente av FUS barnehagen.

Serviceerklæringen har et barneperspektiv hvor barnet er hovedpersonen og de ansatte i barnehagen er motivatorer og veiledere.

BARNEHAGENS SATSINGSOMRÅDE

Steinarskogen FUS sitt satsingsområde er relasjonskompetanse og friluftsliv med hovedfokus på voksenrollen, lek og varierte sanseinntrykk.

Lek er barnas viktigste arena for bearbeiding, læring og utvikling. Det er også den viktigste arena for sosial kompetanse. Gjennom leken får barna utforske, oppdage, læring både alene og sammen med andre barn. I lek oppstår vennskap, interesser og ferdigheter.

Vår oppgave som voksne i barnehagen er å tilrettelegge, veilede og støtte barna i leken. Vi skal være nysgjerrige voksne sammen med barnet undre oss, utforske og lære.

«Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg. Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring. Personalet skal arbeide for et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men som også verdsetter barnas egne omsorgshandlinger»
Rammeplanen s 19

BARNET FØRST

Barnehageårene er en svært betydningsfull periode for barnas utvikling, både sosialt, emosjonelt, kognitivt, språklig og motorisk. Barnehagen har en avgjørende rolle i å tilrettelegge for et omsorgs- og læringsmiljø av høy kvalitet. I FUS barnehagene har vi et felles slagord, «Barnet først». Det innebærer at alt vi gjør skal være for barnets beste. «Barnet først» er også navnet på vår kompetanseutvikling, der målet er å etablere et helhetlig system for å styrke de ansattes handlingskompetanse og kunnskap om hvordan støtte barna i sin utvikling og læring.

HVA ER KJERNEN I Å SKAPE GOD KVALITET FOR BARNA

Den viktigste faktoren for å fremme barns omsorgs- og læringsmiljø i barnehagen er kvaliteten på de ansattes samspill med barna. Vårt mål er at alle barn skal bli møtt av ansatte som viser sensitivitet, entusiasme og glede. Alle barn skal oppleve et miljø som er fritt for krenkelser og et rikt leke- og læringsmiljø, som bidrar til trivsel og progresjon. For å sikre høy kvalitet på relasjonen må vi vite hva som egentlig skjer i møtet mellom den ansatte og barnet. Vi skal sikre at vår atferd som ansatte er preget av handlinger som fremmer og ikke hemmer barnets trivsel, utvikling og læring.

Barnet først bygger på et forskningsbasert program, Tuning in to Kids (TIK), der målet er å styrke barnas emosjonelle og sosiale kompetanse, og CLASS observasjonsmetode som har tilsvarende mål i forhold til emosjonell støtte, ved siden av å bedre læringsmiljøet i barnehagene. Barnet først er en kompetanseutvikling for alle barnehagens ansatte, der treningen foregår over tid og blir understøttet, utviklet, og innarbeidet i det daglige arbeidet med barnehagens barn i samarbeid med gode kollegaer. Hver barnehage har en egen ressursperson som får særskilt opplæring i å bruke CLASS som observasjonsmanual, samt ekstra opplæring i TIK. Det er utviklet et eget støttemateriell, både for individuelt arbeid og arbeid på avdelingene.

FORSKNING

Kompetanseutviklingen Barnet først har blitt fulgt i et forskningsprosjekt via Universitetet i Oslo i barnehageåret 2019/ 2020. Nyere forskning viser at det er relasjonskompetansen til barnehagens ansatte som har betydning for barnas opplevelse av kvalitet. FUS tar barns subjektive erfaring på alvor og har forsket på om kompetanseutviklingen til personalet bidrar til høyere kvalitet på den sosio-emosjonelle støtten, læringsstøtten og avdelingens organisering. Det er 49 barnehager i FUS kjeden som har vært med i forskningen, og endelig forskningsrapport vil bli publisert juni 2021. Samarbeidspartnere for kompetansehevingen og forskningsprosjektet er: Ansatte ved Psykologisk Institutt (PSI) ved Universitetet i Oslo (UiO), FUS AS ved tidligere fagansvarlig Hege Cecilie Eikseth, og Kompetansetjeneste for tidlig innsats ved Hanne Holme, Elin Olsen Kallevik og Marit Bergum Hansen. Prosjektleder for forskningsprosjektet er førsteamanuensis Sophie Havighurst ved PSI, UiO. Forskningsmedarbeider er Ida Tidemann, PhD-stipendiat ved PSI, UiO. Barnehagen begynte å jobbe med Barnet først høsten 2020, og vi jobber systematisk se fagplan.

Å SE OG FORSTÅ BARNES LEK I PRAKSIS

Vi som jobber i barnehage observerer, opplever, deltar i og ikke minst forundrer oss over barnas lek. Hvorfor er det slik at noen er alltid midtpunktet i leken og uansett hva de finner på av type lek følger alle de andre med, mens noen andre har en tendens til å gå alene eller bytter lekestasjon hurtig? Har lekens karakter noe å si når det gjelder forskjeller mellom en god lek og uregulert lek? Hvor kommer inspirasjonen og ideene til leken fra? Hva med voksen rollen i leken som deltaker og tilskuer?

Ole Fredrik Lillemyr i boken «Lek, opplevelse, læring i barnehagen» nevner fem forskjellige leketyper: sansemotorisk lek, rollelek, regellek, bevegelseslek og konstruksjonslek. I hverdagen ser vi at noen har mer tendens til å holde seg til rollelek, mens andre liker best bevegelseslek, men en ting er sikkert i løpet av en dag ser vi igjen alle disse leketyperne i en barnegruppe.

Lekens kjennetegn er at den er indremotivert, skjer i samspill med andre og barna bruker forkunnskapene sine om ting sammen med fantasi og kreativitet. På denne måten kan leken i tillegg til her og nå opplevelsen også gi rom for gode utviklingsmuligheter i forhold til sosialkompetanse og læring. Barn bearbeider også sine opplevelser gjennom lek.

Lev Semjonovitsj Vygotskij var en russisk-jødisk psykolog. Han regnes som grunnleggeren av kulturhistorisk psykologi, men har også gitt viktige bidrag innenfor psykologisk metodologi, (spesial-)pedagogikk, spesialpsykologi, kulturanthropologi, utviklings- og kognitiv psykologi, psykolingvistikk, pato- og nevropsykologi. Han sa *«slik er lek i forkant av utviklingen, for gjennom leken begynner barnet å tilegne seg motivasjon, ferdigheter og holdninger som*

er nødvendige for sosial deltagelse, noe som kan oppnås fullt ut gjennom assistanse fra jevnaldrende og de som er eldre». Vygotsky nevner også at i leken «tar barna selv kontrollen» og dermed innordner de seg til lekens regler. Dette forutsetter ofte at de må dekontekstualisere, det vil si at de må pendle mellom sine egne impulser, behov og lekens kontekst som kan være i strid med hverandre.

Dr. Elena Bodrova i boken «Tools of mind» forsker på leken og dens læringspotensial med utgangspunkt i Vygotsky sin teori om lek. Hun framhever viktigheten av selvkontroll som skal læres i tidlig alder og hvordan dette kan støttes i barnehagen gjennom lek. Selvkontroll påvirker både det sosiale og det intelligente hos barnet sier Bodrova. Når det gjelder lekens karakter er den avgjørende for kvaliteten og hun skiller mellom to leke måter: den gode leken, som kjennetegnes av godt samarbeid, god kommunikasjon, bruk av forkunnskaper og tilegnelse av ny kunnskap og den uregulerte leken som skaper stemning der og da, men barnet sitter ikke igjen med noe konkret.

Vygotsky, Bodrova, Lillemyr og mange andre teoretikere ser direkte sammenheng mellom barnas lek og utvikling og understreker dens viktighet i forhold til gode sosiale evner som forutsetter nettopp selvkontroll.

Her kommer vår, de voksnes rolle inn, å kunne se barnas lek i et utviklingsperspektiv, å se forskjellen mellom den gode leken og den uregulerte leken, å skjønne vår rolle som koordinator, brobygger, observatør og støttespiller.

OMSORG OG DANNING

Omsorg

«Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Personalet skal arbeide for et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men som også verdsetter barnas egne omsorgshandlinger» (Rammeplanen)

Personalet skal

- ✿ Ivareta barnas behov for fysisk omsorg, inkludert behov for ro og hvile
- ✿ Legge til rette for at barna kan knytte seg til personalet og til hverandre
- ✿ Sørge for at alle barn opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen
- ✿ Møte alle barn med åpenhet, varme og interesse og vise omsorg for hvert enkelt barn
- ✿ Være lydhør for barnas uttrykk og imøtekomme deres behov for omsorg med sensitivitet
- ✿ Støtte og oppmuntre barna til å vise omsorg for andre og til selv å kunne ta imot omsorg
- ✿ Bidra til at barna kan utvikle tillit til seg selv og andre.

Danning

«Barnehagen skal støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og bidra til å legge grunnlag for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap. Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet. Barnehagen skal bidra til å fremme barnas tilhørighet til samfunnet, natur og kultur.

Barna skal støttes i å uttrykke synspunkter og skape mening i den verden de er en del av. Gjennom samspill, dialog, lek og utforsking skal barnehagen bidra til at barna utvikler kritisk tenkning, etisk vurderingsevne, evne til å yte motstand og handlingskompetanse, slik at de kan bidra til endringer». (Rammeplanen)

Personalet skal

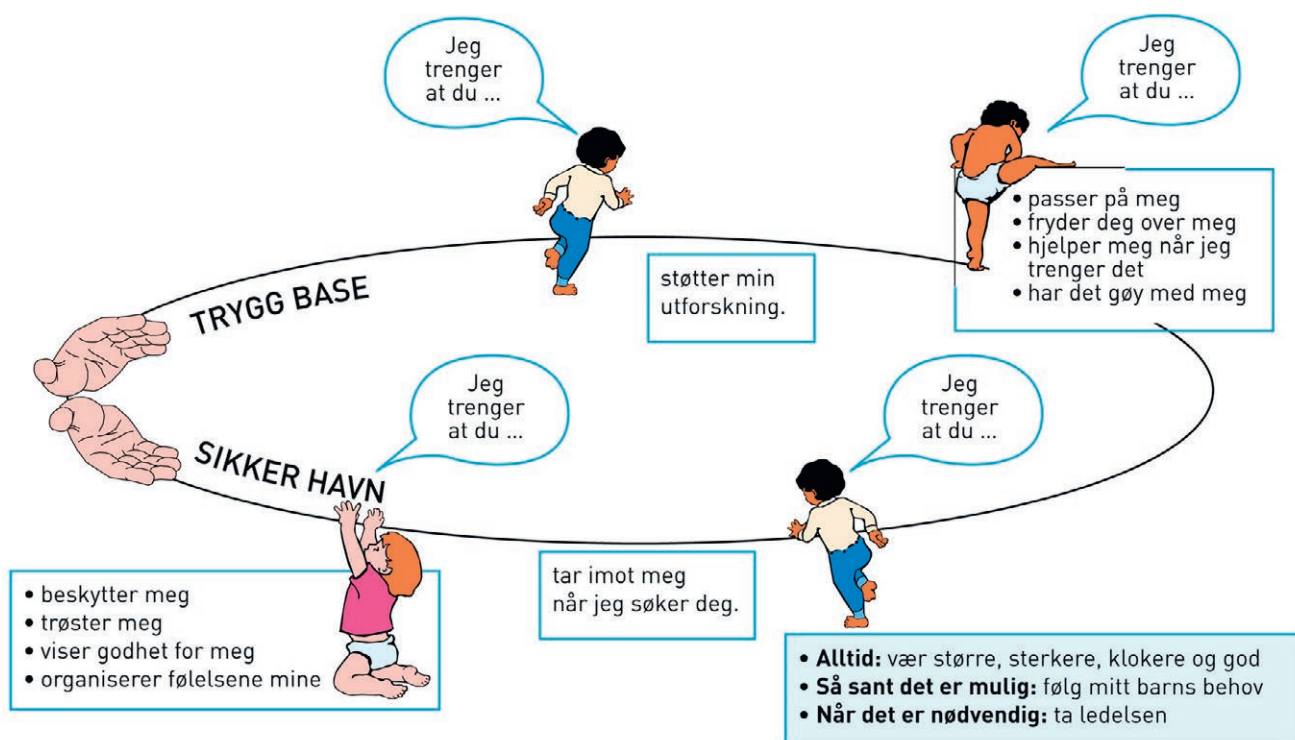
- ✿ Tilrettelegge for meningsfulle opplevelser og støtte barnas identitetsutvikling og positive selvforståelse
- ✿ Støtte barnas aktivitet, engasjement og deltakelse i fellesskapet
- ✿ Synliggjøre og verdsette ulike behov, meninger og perspektiver i fellesskapet
- ✿ Legge merke til, anerkjenne og følge opp barnas perspektiver og handlinger
- ✿ Utfordre barnas tenkning og invitere dem inn i utforskende samtaler
- ✿ Synliggjøre og fremheve mangfold og ulikhet som grunnlag for opplevelser, utforsking og læring.

Trygghetssirkelen

Trygghetssirkelen er en metode for å kunne forstå barnas behov. Vi må ha selvrefleksjon og synliggjøre relasjonene for å møte barnas behov med mål om trygg tilknytning.

Trygghetssirkelen

Foreldre med fokus på barnets behov

INKLUDERING

«Barnehagen skal møte barna med tillitt og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring og være et utfordrende og trygt sted for felleskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.»

(Barnehageloven § 1 Formål, 3. ledd)

Inkludering er en viktig verdi som barna skal tilegne seg allerede fra barndommen av. Personalet har hovedansvar for at alle barn uansett funksjonsnivå, alder, kjønn og familiebakgrunn får gode opplevelser med at alle individer er betydningsfulle for felleskapet. Barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp, inkluderes i barnegruppen og i det allmennpedagogiske tilbudet.

LIKESTILLING OG LIKEVERD

«Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn. Barnehagen skal motvirke alle former for diskriminering og fremme nestekjærlighet. Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling og ikke-diskriminering og bidra til at barna møter og skaper et likestilt samfunn. Alle skal ha like muligheter til å bli sett, hørt og oppmuntret til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. Personalet må reflektere over sine egne holdninger for best mulig å kunne formidle og fremme likeverd og likestilling». (Rammeplanen)

«Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. (Barnehageloven § 2 barnehagens innhold, 3.ledd)

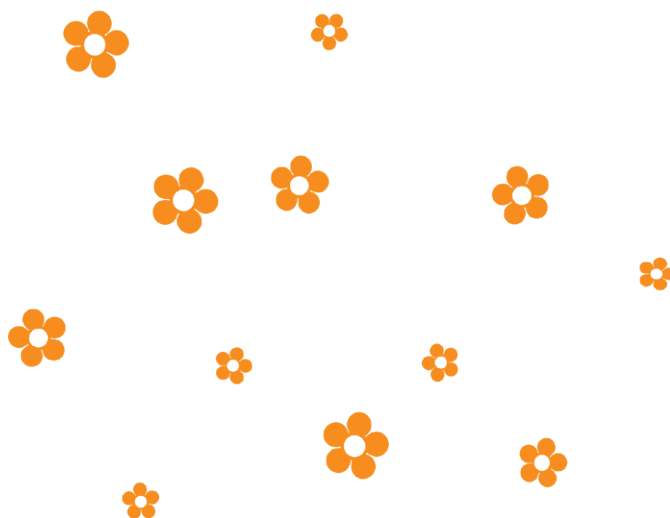
Vi vil synliggjøre vårt arbeid ved å:

- ✿ Tilrettelegge for et læringsmiljø i barnehagen som fremmer likestilling
- ✿ Se og høre alle barn på lik linje
- ✿ Være reflekterende over egne holdninger og handlinger til samfunnet sine forventninger
- ✿ Stille krav og forventninger til hvert enkelt barn ut fra barnets forutsetninger
- ✿ Rekruttere menn i barnehagen

MANGFOLD OG GJENSIDIG RESPEKT

«Barnehagen skal fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Samtidig skal barnehagen gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av fellesskap. Barnehagen skal vise hvordan alle kan lære av hverandre og fremme barnas nysgjerrighet og undring over likheter og forskjeller. Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet. Barnehagen skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet og støtte, styrke og følge opp barna ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger. Barnehagen skal synliggjøre variasjoner i verdier, religion og livssyn. Det skal være plass for en åndelig dimensjon i barnehagen som må brukes som utgangspunkt for dialog og respekt for mangfold. Barnehagen skal legge til rette for kulturmøter, gi rom for barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn kan få oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap. Barnehagen skal by på varierte impulser, opplevelser og erfaringer og omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver. Barnehagen skal synliggjøre samisk kultur og bidra til at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for det samiske mangfoldet. Barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familieformer og sørge for at alle barn får sin familie speilet i barnehagen».
(Rammeplanen)

I barnehagehverdagen skal barna gjennom lek og varierte aktiviteter få erfaring med å lytte, forhandle og diskutere og få begynnende kjennskap til menneskerettighetene gjennom FNs barnekonvensjon. Vi gjennomfører også hjertesamling hver uke.

HJERTESAMLING

«Eg e meg, du e deg me har egenverdi og trenge ikje å kopiere andre, alle er unike!»

Hjertesamling har som grunnfilosofi å gi barna forståelse for seg selv og mangfold. Når de forstår at alle er ulike, tenker og handler ulikt blir det lettere å akseptere det. Aksept fører til toleranse som legger grunnlaget til viktige verdier og holdninger.

Forutsetninger	Evaluering	Mål	Innhold	Arbeidsmåter
Opplegget skal tilpasses til barnas alder og utvikling med tanke på innhold, språkbruk, bruk av tid og metoder	Opplegget skal evalueres på personalmøter, avdelingsmøter og pedagogmøter	• Relasjonskompetanse • Å gi barna forståelse for følelser og verktøy til å kunne håndtere dem og andre • Å skape bevissthet om seg selv, for å kunne sette egne grenser og respekt for andres grenser • Å innføre barna i emner som mangfold, forebygging av seksuelle overgrep, mobbing. • Skape bevissthet om gode hemmeligheter, vonde hemmeligheter og ulovlige hemmeligheter	Sanger, bøker, kort, konkrete, dramatisering, film, samtaler	• Faste samlinger hver uke • Involvere foreldrene i oppleggene via skriv og samtaler

HANDLINGSPLAN MOT MOBBING – STEINARSKOGEN FUS BARNEHAGE

Rammeplanen for barnehagen side 11

- ✿ *I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne.*
(Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap)
- ✿ *Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap.*
(Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap)
- ✿ *Personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre.*
(Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap)
- ✿ *Barnehagen skal bidra til barns trivels, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette.*
(livsmestring og helse)

Lov om barnehager - Barnehageloven

§ 42. Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) når tiltakene skal gjennomføres
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) når tiltakene skal evalueres.

§ 43. Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks.

Varighet	Handlingsplan settes i virksomhet fra dato_____ til dato_____
Involverte	Barn: Voksne: Hovedansvarlig for gjennomføring, oppfølging og dokumentasjon:
Hovedmål	Bygge gode relasjoner mellom de involverte barna som fremmer prososial atferd hos hvert enkelt barn.
Del mål	• Ivareta trivsel, trygghet og dermed den emosjonelle utviklingen hos barnet som er mobbet. • Ivareta barn som er tilskuer på en uheldig måte, en uønskelig rolle i en mobbesak ved å gi det forståelse for egne og andres grenser går for å kunne ta gode valg. • Ivareta barn som er pådrivere i saken ved å fokusere på empati, problemløsnings – ferdigheter, regulere egne følelser, tilgivelse og sinnemstring.
Tiltak 1 Inngåelse av forventningsavtale	Det tas et møte med de involverte barna, hver for seg der spørsmålet blir hvilke forventninger de har til hverandre og seg selv i saken. Det utarbeides en avtale ut fra disse samtalene og avtalen skal presenteres for de involverte barna. Barna skal forplikte seg til å holde sin del av avtalen.
Tiltak 2 Oppfølging i lek og relasjonsbygging mellom barna	Barna skal ha tett oppfølging i leken hele tiden, både inne og ute. Det må være sensitive og proaktive voksne tilstede som kjenner barna godt. Del barna i mindre grupper for å bygge relasjoner. Ha fokus på barnas interesse og styrker slik at barna kan oppleve noe sammen som kan styrke relasjonen. Aktiviteter som kan gi barna et nytt syn på hverandre.
Tiltak 3 Evalueringsmøter av forventningsavtalen	Ukentlige evalueringsmøter med hvert av de involverte barna hver for seg, med mål om å kartlegge hvordan forventningsavtalen fungerer og oppleves for hvert enkelt barn.
Tiltak 4 Rollespill	Bruk rollespill for å illustrere de ulike rollene som pådriver, tilskuer og offer. Reflekter sammen med barna.
Tiltak 5 Skjerming av barnet som blir mobbet	Barn skal ikke utsettes for mer enn 1 uønskelig episode til dagen, ved den andre episoden må barnet skjermes. I kjernetid: skjerming kan skje på følgende måte: barnet kan få tilbud om å tilbringe resten av dagen på en annen valgfri avdeling. Utenom kjernetid: en voksen må følge barnet resten av dagen og sørge for at barnet har noen andre å leke med.
Tiltak 6 Foreldresamarbeid	Foresatte skal informeres jevnlig om sakens gang i henting, levering og møter. Husk å tenke over hva og hvordan du tar opp ting i garderoben når barnet er tilstede. Kan gjerne snakke om hvordan dagen har vært, men ta barnet med i samtalen. Bruk gjerne korte møter, etter levering eller før henting til å gi informasjon.
Konsekvenser og videre arbeid	• Overtredelse av forventningsavtalen kan føre til at goder som taxi tur, barnas dag o.l fratas for gjeldende uke. • Hvis ikke denne planen fungerer innen to måneder må alle foreldre til de involverte barna innkalles til et felles møte for å drøfte videre gang i saken. • Eksterne instanser som PPT, barnevern skal kobles på saken.

HANDLINGSPLAN LIKESTILLING

• Læringsmiljøet i barnehagen skal fremme likestilling

AKTIVITETSMÅL	HVORFOR	HVEM	HVORDAN	NÅR
Fysisk aktivitet skal stimulere både gutter og jenter	Oppmuntre til deltakelse uavhengig av kjønn	Alle	Motivasjonsarbeid Refleksjon over egen praksis	Kontinuerlig
Deltakelse	Stimulere barna til ulike kjønnsrelaterte aktiviteter	Alle	Oppfordre og motivere	Kontinuerlig

• Utvikling av kjønnsidentitet

AKTIVITETSMÅL	HVORFOR	HVEM	HVORDAN	NÅR
Gode samtaler	Respekt for hverandre	Alle	Smågrupper	Kontinuerlig
Eventyr	Utfordre og bevisstgjøre barnas forestillinger og myter om kjønn	Alle	Smågrupper Filmopptak	Kontinuerlig

• Personalet må reflektere over sine egne holdninger og samfunnet sine forventninger

AKTIVITETSMÅL	HVORFOR	HVEM	HVORDAN	NÅR
Case fra samfunnet	Bevisstgjøre holdninger	Alle	Refleksjon	Personalmøter Avdelingsmøter
Case fra hverdagen i barnehagen	Bevisstgjøre Holdninger	Alle	Refleksjon	Personalmøter Avdelingsmøter

• Rekruttere menn til barnehagen

AKTIVITETSMÅL	HVORFOR	HVEM	HVORDAN	NÅR
Gjøre arbeidsplassen attraktiv for menn	Barna trenger mannlige rollemodeller	Alle	Ansette menn Godt arbeidsmiljø	Kontinuerlig

Planene skal evalueres i juni: dokumentere at de ulike aktivitetsmålene er gjennomført

EGENLEDELSE I LEK OG LÆRING

Barn i førskolealder utvikler seg raskere enn på noe annet tidspunkt i livet. Barna trenger stimulering og utviklingsstøtte både sosialt, emosjonelt, språklig og motorisk. Personalet i barnehagene spiller en viktig rolle og ved å tilegne seg kunnskap om egenledelse kan denne kunnskapen bli brukt på en systematisk måte for å støtte, stimulere og fremme barns utvikling.

Begrepet egenledelse brukes som en samlebetegnelse på en rekke overordnede funksjoner i hjernen som setter i gang, styrer og regulerer atferden vår. Egenledelse er avgjørende for at et barn skal kunne fungere godt sammen med andre, forstå og mestre leken.

Barn som har lett for å komme i gang med aktiviteter, som legger gjennomførbare planer, anvender alternative strategier når det trengs, husker hvorfor de holder på med en aktivitet, som klarer å regulere sine følelsesmessige reaksjoner overfor omgivelsene, som ser sin rolle og sin innvirkning i sosialt samspill og som lærer av både feiltrinn og suksess, viser gode ferdigheter i egenledelse.

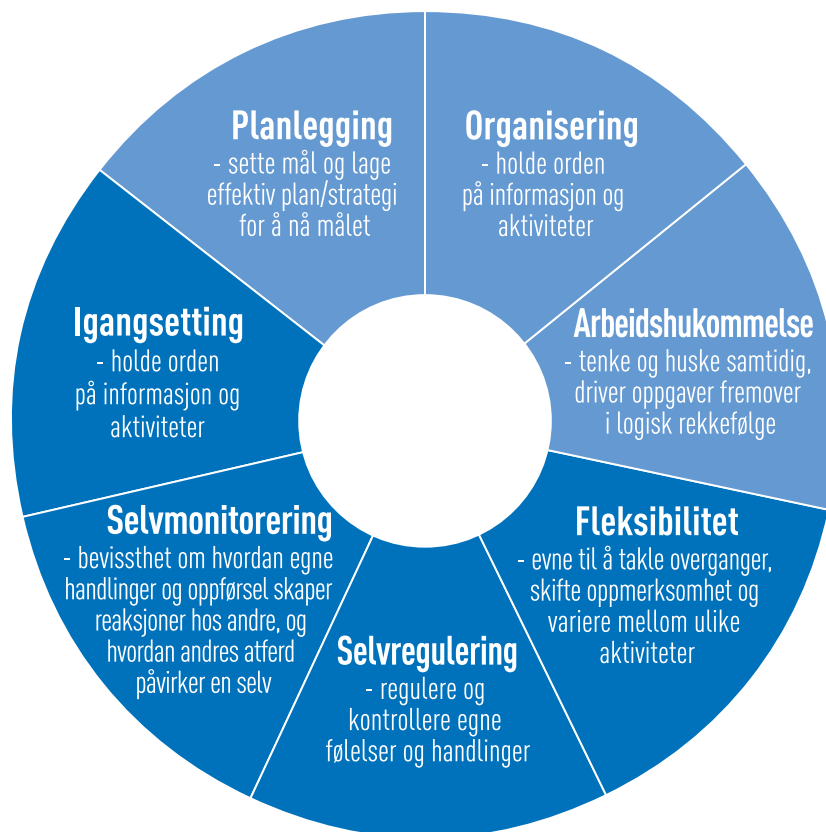
Barn som strever på ett eller flere av disse områdene, vil kunne trenge tilrettelegging eller veiledning for å komme inn i gode læringssirkler innenfor egenledelse.

Hvorfor vi må jobbe med egenledelse i barnehagen?

Forskning tyder på at egenledelse ikke utvikler seg av seg selv, det er noe som må jobbes med. Et nyfødt barns hjerne er klar til bruk helt fra starten av. Hjernecellene ligger der, men forbindelsene mellom dem er ikke ferdig utviklet, «koblet opp». Her trengs det erfaring og stimulering for å koble opp og utvikle hjernen. Erfaringer fra miljøet er helt vesentlig i hjernens modning. Som voksen kan vi støtte opp om og legge til rette for at barnets hjerne til enhver tid kan fungere optimalt ut fra sin egen utviklingsmessige forutsetning. Hjerneceller som ikke blir tatt i bruk forsvinner eller endres. «use it or lose it». Det man gjør, og det man ikke gjør i løpet av barnehagehverdagen, har direkte innvirkning på barnehjernen. De tidlige barneårene er den perioden der stimulering av egenledelsesferdigheter har aller størst effekt på hjernen (mulighetens vindu, windows of opportunity). Forskning viser at hjernen er mer plastisk i de tidlige barneårene.

Egenledelse er avgjørende for sosialt samspill, deltagelse og medvirkning i barnehagen. Gode egenledelsesfunksjoner gir godt grunnlag for utvikling av vennskap. Gode egenledelsesferdigheter sees også i sammenheng med tidlige ferdigheter innen lesing, skriving og matematikk.

Vi ønsker med egenledelse å hjelpe barna med å lede seg selv, kunne planlegge og organisere, være fleksible og selvregulerende, trene på igangsettelse og selvmonitorering og forbedre sin arbeidshukommelse.

Egenledelse-hjulet er inndelt i hvordan vi utnytter vår mentale kapasitet; planlegging, organisering og arbeidshukommelse og hvordan vi er sammen med andre; igangsetting, fleksibilitet, selvregulering og selvmonitorering.

Planlegging

sette seg et mål og å kunne lage en effektiv strategi eller tilnærming for å nå målet. Planleggingsferdigheter involverer en vurdering av vanskelighetsgrad, startpunkt for å starte problemløsningen og disponering av tilgjengelig tid og ressurser. Problemløsende og strategisk tenkning. Eks. Planlegge i rollelek, planlegge en tur man skal på. Tenke over hva man trenger.

Organisering

Holde orden på informasjon og aktiviteter. Ferdighetene til å forstå, kategorisere og strukturere, både muntlig, og senere også skriftlig informasjon i en større sammenheng. Evnen til å se detaljer, delmål og enkelte oppgaver- men samtidig ha et overblikk på helheten, som må til for å f.eks holde i gang en lek.

Arbeidshukommelse

Evnen til å både huske og tenke samtidig. God Arbeidshukommelse er nødvendig for å kunne drive en arbeidsprosess fremover. Tilstrekkelig arbeidshukommelse er nødvendig når barnet skal oppfatte, forstå og bearbeide beskjeder. Eks. «gå og hent melken» innebærer at barnet må gjennomføre flere handlinger samtidig som det må huske den helhetlige beskjeden. Gå til kjøleskapet, lukk opp døra, ta ut melka, lukk igjen kjøleskapet, kom tilbake med melka.

Igangsetting

Evnen til å ta initiativ og å komme i gang med aktiviteter barnet har bestemt seg for at det vil gjøre. Barnet må oppleve og erfare at det «lønner» seg å være aktiv og ta initiativ selv, for at det da fører til at han/hun får det slik en hadde tenkt.

Fleksibilitet

Fleksibilitet vises gjennom barnets evne til å skifte oppmerksomhet, tenkemåte eller perspektiv under en oppgave eller aktivitet. Dette er en veldig viktig ferdighet både ved lek, oppgaveløsning og sosialt samspill. Barn som mestrer dette, har evnen til å finne nye løsninger på problemer og konflikter som dukker opp underveis.

Selvregulering

Barns evne til å regulere og kontrollere egne handlinger, språk, tanker og følelser utgjør selve kjernen i selvregulering. Barn som mestrer dette har evnen til å hemme og motstå sine egne impulser, å stoppe sine egne handlinger før det «går galt».

Selvmonitorering

Handler om barnets ferdigheter når det gjelder å følge med på de løpende reaksjonene dets egne handlinger og væremåte skaper hos andre, og hvordan andres atferd påvirker barnet selv. Barnet opplever sin egen rolle og påvirkning overfor andre, samtidig som det opplever andres roller og påvirkning på seg selv. Et fugleperspektiv på seg selv og vår samhandling med andre. Dette er en komplisert ferdighet som er avgjørende for evnen til å kunne sette seg inn i andres følelser, å vise empati.

Et eksempel på hvordan de forskjellige egenledelsesfunksjonene viser seg i en enkel rollelek.

Funksjoner	Rollelek - Å leke skobutikk
Planlegging	Barna må legge en plan for leken. De må bestemme seg for hvor butikken skal være, hvordan de ulike elementene skal fordeles i lokalet. «der kan døra være, åsså kan skoene stå i den hylla – å her kan kundene betale» Barna må sette opp en plan for hva som skal til for å få til den leken de ser for seg.
Organisering	Barna må fordele roller slik at alle «er noen» Hvem er sjefen i butikken? Hvem skal selge og ta i mot penger, hvem skal være kunder? Hva kan de bruke som penger, kasseapparat, telefon, de må få tak i nok sko. De må bestemme hvor ting skal plasseres og hva som skal være med.
Arbeidshukommelse	Barna må huske på hva det er de leker, at det er sko som skal selges, de må også huske på hvilken rolle de har fått slik at leken går fint. Kanskje har de vært en tur i en skobutikk før, og har noen erfaringer de kan ta med seg inn i leken.
Igangsetting	Barna må ha butikk klar før den kan åpne og leken kan begynne. Det må være enighet om alt som kommer til varer, roller og alle må være klar når de åpner.
Fleksibilitet	I leken er det veldig mye uventet som kan skje. Kanskje blir det flere enn planlagt som vil bli med i leken, flere barn vil komme som kunder, og noen av de ansatte i skobutikken vil kanskje plutselig også begynne å selge andre varer. De voksne kan komme med nye innspill, og noen av de yngre barna kan stikke av med flere par sko. Det kan dukke opp mange problemer og utfordringer som krever at barna er løsningsorienterte og fleksible for at leken skal kunne gå videre.
Selvregulering	Uenigheter kan oppstå mellom de ulike rollene. F. eks kan noen ønske å bytte roller, eller den som står og selger kan krangle med en av kundene i skobutikken. Dette krever selvregulering av barna, for at ikke leken skal bli ødelagt. Det kreves at barna regulerer sine egne handlinger og impulser – eller så kan leken gå tapt.
Selvmonitorering	Barna kan ha ulike ønsker, eller helt like ønsker, kanskje er det to barn som begge vil være sjef i butikken. Her må barnet sette seg inn i den andres situasjon, å klare å se den andres ønsker, selv om det kanskje betyr at en må sette seg selv litt til side for å fortsette leken. De må bytte på, eller dele rollen.

Voksenrollen

Vi velger å fokusere på voksenrollen gjennom rolleleken, da rolleleken har en veldig stor plass i barnas hverdag i barnehagen, og rolleleken er blant de beste pedagogiske virkemidlene vi har for å styrke egenledelsesfunksjonene. I rolleleken lærer barna turtaking, de følger ulike spilleregler, øver på sosiale koder, timing, tar imot beskjeder, gir beskjeder, lytter, blir lyttet til. Lærer å lese «det sosiale spillet» De lærer seg å løse konflikter, ta initiativ, lærer seg å forhandle, fordele roller, øver på fleksibilitet, regulere atferden sin, styre og hemme impulser, ta andres perspektiv, vise empati, sette seg inn i andres situasjon. Rollelek er avansert samhandling med andre. I rolleleken lærer barna et rikt og variert språk, ordforrådet øker. De kan få bearbeide vanskelige følelser, muligheter til å prøve og feile. Prøve ut ulike roller, bruke fantasien og tilegne seg ny kunnskap. Rolleleken har veldig stor betydning for barns utvikling.

Den voksnes ansvar og oppgaver i leken varierer alt etter lekens nivå. Uansett nivå på leken må den voksne se at det legges til rette for at alle barna kan medvirke i leken, noen ganger går det seg til selv, mens andre ganger må den voksne hjelpe til. Det er viktig at barna får nok tid til den frie leken, og selv om den voksne hele tiden skal være tilgjengelig for å støtte og hjelpe barna med å finne løsninger viss det går i stå, er det samtidig viktig og ikke gripe inn for tidlig. Ved å være for raskt ute, kan vi frarøve barna verdifulle erfaringer med å prøve ut ulike strategier og finne løsninger selv.

Personalet i barnehagen må kunne ta ulike typer roller i møte med barns lek, avhengig av barns behov og den situasjonen leken foregår i. En fleksibel og dynamisk voksenrolle gir barn de beste utviklingsmulighetene i lek. Den voksne må altså ha ulike roller og oppgaver i leken, alt etter hvilken lek, situasjon og barn en har med å gjøre. Observasjon i leken er veldig nyttig, for å få et bilde av de ulike barna, her kan en oppdage hva som er deres styrker, og hvor de har behov for mer støtte. Den voksne kan se etter ulike mønstre i leken, og sammen med barna kan leken fornyes og tas til nye høyder slik at de forskjellige barna f.eks kan få nye roller eller oppgaver som styrker dem i sin utvikling. Den voksne kan fungere som et støttende stillas for barnet, i starten når barnet er usikker og kanskje står i en ny oppgave, er den voksne tett på, støtter og hjelper barnet, for så å trekke seg tilbake litt etter litt så snart barnet er kommet i en posisjon hvor det klarer seg selv. Det handler om å gi passe og riktig hjelp til riktig tid, gir en for mye kan det føre til overbeskyttelse som kveler utviklingen av egenledelse.

Den voksnes rolle i leken kan beskrives ut ifra ulike roller den voksne kan ta, det kan være alt i fra en ignorerende og uengasjert rolle, til lekekamerat, støttende eller kontrollerende rolle.

Uengasjert observatør:	Den voksne er nærmest en sikkerhetsvakt og griper bare inn dersom det blir skriking, konflikt eller fysisk fare
lættaker:	Den voksne støtter og verdsetter barns lek med smil, anerkjennelse og stimulerende kommentarer
Isenesetter:	Den voksne hjelper barna i forberedelse og utførelse av leken, for eksempel ved å hjelpe til med å lage rekvisitter og antydninger og forslag til å berike leken
Lekekamerat:	Den voksne aksepterer og får gjerne flere med på invitasjoner til lek. Utfordringen her er å være en reell medspiller og passe på at det er barna, ikke den voksne, som leder leken
Lekeleder:	Den voksne kan påta seg en rolle i leken, men vil også utvide leketemaet og lekemulighetene gjennom å foreslå nye aktiviteter, komme med ideer, introdusere nye problemer som må løses, osv.
Direktør:	Den voksne står utenfor leken, men avbryter med kommentarer og forslag om å forandre på leken
Primadonnarollen:	Den voksne tar hovedrollen i barnas lek og forsøker å kontrollere retning og handling på en måte som ikke nødvendigvis stemmer med barnas ide

Rammeplanen

Rammeplanen sier:

Lek er barnas viktigste arena for bearbeiding, læring og utvikling. Det er også den viktigste arena for sosial kompetanse. Gjennom leken får barna utforske, oppdage, lære både alene og sammen med andre barn. I lek opp står vennskap, interesser og ferdigheter.

Vår oppgave som voksne i barnehagen er å tilrettelegge, veilede og støtte barna i leken.

Vi skal være nysgjerrige voksne sammen med barnet, undre oss, utforske og lære.

Det kan være lett å henge seg opp i rammeplanens fagområder, å utarbeide spesifikke planer for hvordan å jobbe med disse på, det kan være veldig tidkrevende, og kan ta mye av tiden vekk fra den frie leken for barna. Ved at en organiserer ulike aktiviteter etter fagområdene. Selvfølgelig skal man ivareta, konsentrere seg om og jobbe aktivt med fagområdene i hverdagen, men det finnes heldigvis mange måter å gjøre det på. Rolleleken kan være en universalnøkkel til å ivareta alle de 7 fagområdene i rammeplanen på en gang. Istedenfor å jobbe med ulike fagområder de forskjellige månedene kan en flette de ulike fagområdene rett inn i rolleleken, og på samme tid skape en mer helhetlig sammenheng både for store og små. Leken er lystbetont og indre motivert hos barna, på denne måten er de mye mer motagelige, lærer mer, lærer bedre og får et sterkere engasjement enn f.eks å sitte i samling å snakke om noe som den voksne har bestemt at en skal snakke om. Den indre motivasjonen blir en brobygger mellom lek og læring, det kan flyte inn i hverandre.

Ett eksempel på hvordan en enkel rollelek kan ivareta hvert av rammeplanens syv fagområder i en helhetlig sammenheng.

Eks. Barna leker skobutikk på eget initiativ. Den voksnes trekker inn fagområdene i leken

Kommunikasjon, språk og tekst	Barna er ekspeditører og kunder. De kommuniserer, lærer nye begreper, tall og bokstaver
Kropp, bevegelse mat og helse	Barna selger ulike sko, som kan brukes til ulike aktiviteter. Eks. ballettsko, joggesko, pensko, turnsko osv. Disse må nok testes litt ut, og barna får brukt fin og grovmotorikk, rytme og kroppsbeherskelse. Positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring.
Kunst, kultur og kreativitet	De ulike skotypene kan stimulere kundene til å utfolde seg innen drama og musikk. Barna kan lage reklameplakater, butikkskilt, lage penger, tegne og male sko.
Natur, miljø og teknikk	Skoene er laget av ulikt materiale og stoff. Ha fokus på hvilke sko som brukes til ulike aktiviteter, årstider osv. Barna kan bruke kasseapparat, telefoner, terminale. De kan søke på dataen etter sko av ulike slag, eks. sko fra gamledager. De kan utvikle videre til skomakerverksted, knytte inn miljøbevissthet å lære verdien av å reparere og ta vare på ting.
Etikk, religion og filosofi	I skobutikken kan de lære seg om kundebehandling og service. De kan ha forskjellige kunder fra andre land og kulturer. De kan lære seg hvordan vi håndterer penger.
Nærmiljø og samfunn	Barnehagen kan besøke skobutikker i nærmiljøet. De kan finne mer ut av hvor det selges sko. Hvem kjøper sko, hvem jobber der. Dette kan gi god inspirasjon til leken.
Antall, rom og form	De kan selge masse ulike sko, telle sko, finne par. Store sko/små sko, ulike farger og mønster, skostørrelser, pris på sko, tunge/lette/korte/lange sko.

PROGRESJONSPLAN

Kjennetegn på barn som mestrer og barn som sliter innenfor egenledelsesfunksjonene med ulike tiltak for å styrke barna listes opp i tabellen nedenfor.

Funksjon	Kort beskrivelse:	Kjennetegn barn som mestrer:	Kjennetegn barn som sliter:	Tiltak for å styrke:
Planlegging	Sette mål og lage effektiv plan/strategi for å nå målet	• Er i forkant • ser raskt utfordringer som kan komme • forstår hvilke handlinger som er fornuftige i situasjonen • kunne planlegge noe frem tid	• ser ikke sine begrensninger • sliter med å finne riktig rekkefølge på gjøremål	• legge til rette for at barnet er aktivt selv • være et støttende stillas for barnet, bygge ned underveis • gi barnet problemløsende oppgaver • ta barnet med i planleggingsfaser til fengende aktiviteter for å gi erfaring • Rollelek
Organisering	Holde orden på informasjon og aktiviteter	• utfører deloppgaver underveis • hele tiden et overblikk over helheten	Fremstår som • uorganiserte • urolige • ubeslutsomme • uoppmerksomme • utrygge • problemer med å forstå hva andres lek handler om • kan lett misforstå lekens regler	• skape struktur og oversikt i hverdagen • gi hjelp til å holde oppmerksomhet over tid, bruke barnets interesser • jobbe med sortering, finne likheter og ulikheter • trene på rekkefølge • bruke rollelek
Arbeidshukommelse	Tenke og huske samtidig. Drive oppgaven fremover på en logisk måte	• driver leken fremover • oppfatter og utfører beskjeder med flere ledd	• problemer med å holde på oppmerksomheten fast på målet • vansker med å lære nye ting • faller vekk ved lengre oppgaver • glemmer reglene i situasjonen de er i • problemer med å holde tråden i rollelek • glemmer viktige ting i leken, eks. roller og avtaler i leken • sliter med å få med seg lengre beskjeder og instruksjoner	• bruke tydelig tale og korte beskjeder • ha gode rutiner og god struktur over dagen • gi hjelp til å holde oppmerksomheten lengre, gjerne bruke bilder • leker spill som trener hukommelsen • lære å bruke hjelpemidler, gi kroker å henge ting på • gi pauser mellom oppgaver • rollelek

Funksjon	Kort beskrivelse:	Kjennetegn barn som mestrer:	Kjennetegn barn som sliter:	Tiltak for å styrke:
Igangsetting	Evnen til å ta initiativ og å komme i gang med aktiviteter en har lyst til	• tar initiativ • kommer raskt i gang med ønsket aktivitet	• problemer med å komme i gang og å holde aktiviteter gående • ikke uinteresserte, men har startvansker • vandrer • kommer ikke inn i leken • kan virke litt passive	• bekrefte og oppmuntre barnets initiativ • gi barnet litt starthjelp, gjerne flere ganger når det trengs • vise barnet at det lønner seg å ta initiativ da egne aktive roller kan gi barnet det de ønsker i leken • gi tid, ikke være for raske med å hjelpe • tilrettelegge ved å bruke mindre lekegrupper • spille på barnets interesser
Fleksibilitet	Evnen til å takle overganger, skifte oppmerksomhet og variere mellom ulike aktiviteter	• finner løsninger på utfordringer • løser konflikter på en god måte • kan fort gå over i nye aktiviteter • takler overganger bra • kan forholde seg til mange mennesker samtidig • synes det er greit å prøve ut nye ting	• blir sittende fast i egne rutiner og handlingsmønstre • sliter med å finne nye løsninger og alternativer når de møter på problemer • gir fort opp • kan reagere med sinne og frustrasjon • bruker samme fremgangsmåte gjentatte ganger, selv om den ikke fungerer • vanskelig i overganger • kan oppfattes som stridige	• gi god tid til forberedelse ved overganger • legge inn litt kontrollerte endringer innimellom, for å vise at det går bra • struktur og god oversikt over dagen • dagsplan • eks. bruke et signal ved endringer eller når det nærmer seg en overgang • tydeliggjøre reglene i leken

Funksjon	Kort beskrivelse:	Kjennetegn barn som mestrer:	Kjennetegn barn som sliter:	Tiltak for å styrke:
Selvregulering	Regulere og kontrollere egne følelser og handlinger	• kan hemme impulser og stoppe egne handlinger når situasjonen krever det (eks. sitte i ro i samling)	• urolige • store følelsesmessige reaksjoner • problemer med konsentrasjon og oppmerksomhet • stort behov for voksenhjelp og styringshjelp • utagering • sterke følelser	• gi støtte til positiv atferd • ha klare grenser • vær en god rollemodell • legge til rette for mange gjentakelser der barnet mestrer • bruke forsterkere (ytte belønning) – hvis det hjelper, fjernes underveis • bruke avtalte signaler for å minne på • trene impulshegning gjennom ulike leker • små lekegrupper
Selvmonitorering	Å være bevisst på hvordan egne handlinger og oppførsel skaper reaksjoner hos andre og at andres atferd påvirker en selv	• ser sin egen rolle i samspillet • tolker egne og andres reaksjoner og atferd på bakgrunn av egne oppfatninger, holdninger og kunnskap. • oppfatter andres perspektiv • ser sammenhenger mellom sine og andres handlinger	• mangler tanker om sine egne sosiale ferdigheter • mangler empatisk forståelse • lite selvinnsikt	• rollelek • få erfaringer med å se konsekvenser av egen og andres atferd • styrke barnets opplevelse av å ha innflytelse i sosialt samspill • samtale med barnet om barnets egen rolle i en bestemt lek. Hjelp barnet med å forstå egen rolle og atferdens betydning • samtale om andres atferd, hvordan den påvirker barnet godt og vondt. • øve på å se ting fra andres synspunkt • trene selvinnsikt ved hjelp av eks. rollelek, dramatisering

I skjema nedenfor beskrives hvordan personalet i barnehagen skal arbeide med de syv fagområdene som er beskrevet i «Rammeplan for barnehagen». Fagområdene vil sjelden ses helt hver for seg, men som regel være flettet sammen med hverandre.

Fagområde	Personalet skal
Kommunikasjon, språk og tekst	• skape et variert språkmiljø der barna får mulighet til å oppleve glede ved å bruke språk og kommunisere med andre • synliggjøre språklig og kulturelt mangfold, støtte barnas ulike kulturelle uttrykk og identiteter og fremme mangfold i kommunikasjon, språk og andre uttrykksformer • invitere til ulike typer samtaler der barna får anledning til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål • oppmuntre barna til å fabulere og leke med språk, lyd, rim og rytme • støtte barnas lek med og utforsking av skriftspråket • bruke varierte formidlingsformer og tilby et mangfold av bøker, sanger, bilder og uttrykksformer • inkludere alle barna i språkstimulerende aktiviteter
Kropp, bevegelse mat og helse	• være aktive og tilstedeværende, støtte og utfordre barna til variert kroppslig lek og anerkjenne barnets mestring • bidra til at barna kan tilegne seg gode vaner, holdninger og kunnskaper om kost, hygiene, aktivitet og hvile • gi barna tilgang til varierte og utfordrende bevegelsesmiljøer, sanseopplevelser og kroppslig lek ute og inne, i og utenfor barnehageområdet • bidra til at barna utvikler et bevisst forhold til retten til å bestemme over egen kropp og respekt for andres grenser • legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltidsglede, deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna • kjenne og praktisere nasjonale føringer for helsefremmende og forebyggende tiltak som gjelder barn.
Kunst, kultur og kreativitet	• samtale med barna om deres og andres kunstneriske og kulturelle uttrykk • gi rom for, støtte og berike barnas bearbeiding av møter med kunst og kultur • være lydhøre, anerkjenne og imøtekomme barns egen tradisjonskultur og barnekultur • være lyttende og oppmerksomme på barnas ulike kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforsking av de estetiske områdene • motivere barna til å uttrykke seg gjennom musikk, dans, drama og annen skapende virksomhet, og gi dem mulighet til å utvikle varierte uttrykksformer • synliggjøre og skape estetiske dimensjoner i barnehagens inne- og uterom • gi barna anledning til å bli kjent med et mangfold av tradisjoner og kunst- og kulturuttrykk fra fortid og samtid • bidra til at kulturelt mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen.
Natur, miljø og teknikk	• legge til rette for mangfoldige naturopplevelser og bruke naturen som arena for lek, undring, utforsking og læring • gi barna tid og anledning til å stille spørsmål, reflektere og lage egne forklaringer på problemstillinger, og til å delta i samtaler om det de har erfart og opplevd • synliggjøre naturfenomener og reflektere sammen med barna om sammenhenger i naturen • utforske og eksperimentere med teknologi og naturfenomener sammen med barna.

Fagområde	Personalet skal
Etikk, religion og filosofi	•formidle fortellinger og skape rom for barnas opplevelser, samtaler, erfaringer og tanker om religion, livssyn, etikk og eksistensielle temaer •utforske og undre seg over eksistensielle, etiske, religiøse, livssynsmessige og filosofiske spørsmål sammen med barna •bidra til å utvikle barnas toleranse, interesse og respekt for hverandre og for mennesker med ulik kulturell, religiøs eller livssynsmessig tilhørighet •gi barna kjennskap til og markere merkedager, høytider og tradisjoner i den kristne kulturarven og andre religioner og livssyn som er representert i barnehagen •samtale med barna om religiøse og kulturelle uttrykk og være bevisst på hvordan egen deltakelse kan støtte og utvide barnas tenkning • identifisere verdikonflikter i hverdagen, reflektere over verdiprioriteringer og holdninger og ha et bevisst forhold til hvordan disse kommer til uttrykk i arbeidet med barna.
Nærmiljø og samfunn	•sørge for at barna erfarer at deres valg og handlinger kan påvirke situasjonen både for dem selv og for andre •introdusere barna for personer, steder og samfunnsinstitusjoner i nærmiljøet for å skape tilhørighet og hjelpe barna med å orientere seg og ferdes trygt •gi barna like muligheter, fremme likestilling og motvirke diskriminering, fordommer, stereotypier og rasisme •gi barna forståelse av at samfunnet er i endring, og at de inngår i en historisk, nåtidig og fremtidig sammenheng •gjøre barna kjent med samisk kultur og levested og knytte det samiske perspektivet til merkedager og hverdagsliv, kunst og kultur og mattradisjoner •gi barna begynnende kjennskap til betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen.
Antall, rom og form	•bruke matematiske begreper reflektert og aktivt i hverdagen •bruke bøker, spill, musikk, digitale verktøy, naturmaterialer, leker og utstyr for å inspirere barna til matematisk tenkning •styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og interesse for matematiske sammenhenger med utgangspunkt i barnas uttrykksformer •legge til rette for matematiske erfaringer gjennom å berike barnas lek og hverdag med matematiske ideer og utdypende samtaler •stimulere og støtte barnas evne og utholdenhet i problemløsning.

EGENLEDELSESFUNKSJONENE:	PLANLEGGING:	ORGANISERING:	
Egenledelse er overordnede funksjoner i hjernen som setter i gang, styrer og regulerer atferden vår. Egenledelse er sentralt i barns utvikling til selvstendighet og mestring. Det som avgjør om en egenledelsesfunksjon fungerer godt eller dårlig, er hvor effektivt og godt barnet løser de utfordringer det møter i hverdagen, og spesielt helt nye utfordringer.	(å sette et mål, og å kunne lage en effektiv strategi eller tilnærming for å nå målet. Problemløsende og strategisk tenking er sentralt ved all planlegging)	(skape orden og struktur, både på «indre» kunnskap og informasjon og på det som foregår i den «ytre» verden. Ferdigheter til å forstå, kategorisere og strukturere muntlig, og etter hvert også skriftlig informasjon i en større sammenheng)	
GARDEROBESITUASJON: - Motta beskjeder, også med flere ledd. - Overgangen til garderoben. - Evaluere hva en skal ha på. - Finne frem det en trenger selv. - Selvstendighet, klarer en å kle seg selv. - Hjelp andre - Evt. venting			
MÅLTID: - Selvstendighet - Deltakelse - Samtalepartner - Evaluere metthetsfølelsen.			
TOALETT/BAD: - Selvstendighet - «Kjenne på kroppen»			
TUR: - Overgangen - Trafikksikkerhet. - Nye omgivelser/utfordringer			
SPRÅK: - Aktiv/passiv - Uttrykker seg - Setningsoppbygging - Uttale - Forståelse - Sammen med andre			
LEK:			
SANSE MOTORISK LEK: Sansemotorikk handler om samspillet mellom sansene og bevegelsesapparatet. Vi bruker sansene for å kunne utføre bevegelser, og vi bruker bevegelser for å kunne sanse.			
ROLLELEK: I rolleleken prøver barn ut forskjellige måter å være, snakke og oppføre seg på (inntar forskjellige roller), og de henter inspirasjon til sin lek og fantasi fra andre mennesker og ting de ser rundt seg.			
REGELLEK: Noen typer leker er mer styrt av regler og har konkrete mål. Mange spill, for eksempel brettspill, eller mer fysiske spill som fotball, kanonball og boksen går, har konkrete regler og et mål			
BEVEGELSE SLEK: Barnet tilegner seg grunnleggende motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse gjennom fysisk aktivitet og lek. - Grovmotorikken - Finmotorikken			
KONSTRUKSJONSLEK: Konstruksjonslek defineres som en prosess mot et resultat, det vil si å bruke ulike materialer for å lage/konstruere noe.			

[illegible]

PLANLEGGING, VURDERING OG DOKUMENTASJON

Vi vil dokumentere temaene, aktiviteter, leken og den vennskapelige rammen i barnehagen gjennom ulike metoder:

- ✿ MyKid
- ✿ Utstillinger på bord og vegger
- ✿ Facebook
- ✿ Rapport for pedagogisk arbeid

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen - ordkunstneren
Språkstimulering Kommunikasjon; Muntlig språk Begreper Rikt språk Tekst <i>«Barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn. Ved bruk av digitale verktøy skal personalet være aktive sammen med barna. Samtidig skal digitale verktøy brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte. Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier».</i> (Rammeplanen)	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• kulturoverføring • utvikle et godt muntlig språk • utvikle et rikt språk • forstå begreper
• Bli kjent med bøker, sanger, og bilder tilpasset sin alder • Utvikle sin begrepsforståelse	• Være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • fremme tillit mellom barn, og mellom barn og voksne, slik at barn føler glede ved å kommunisere og trygghet til å benytte ulike språk- og tekstformer i hverdagen • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser • skape et språkstimulerende miljø • skape et miljø hvor en daglig opplever spenning og glede ved høytlesing, fortellinger, sang og samtale	• Artikulasjon – lyd • Det første ordet • To-ords setning • Tre-ords setning • Viser behov for å uttrykke seg ut fra eget initiativ • Bruker ord fra dagliglivet • Bruker hele setninger • Kan fortelle selv • Kan være i dialog om noe i kortere tid • Lytter til musikk og sang • Spontansang – lager sin egen sang • Rytmask bevegelse • Synge alene • Synge sammen med andre

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen - ordkunstneren
«Barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn. Ved bruk av digitale verktøy skal personalet være aktive sammen med barna. Samtidig skal digitale verktøy brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte. Barnehaugen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier».	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	kulturoverføring • utvikle et godt muntlig språk • utvikle et rikt språk • forstå begreper
• Barna skal lytte, observere og gi respons i gjensidig samhandling med barn og voksne • Videreutvikle sin begrepsforståelse og bruke et variert ordforråd • Bruke sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer • Få et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler og som inspirasjon til fabulering og nyskaping • Bli kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. tilpasset sin alder	• Være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • fremme tillit barn imellom, og mellom barn og voksne. • vise forståelse for betydningen av barns morsmål og oppmuntre to- eller flerspråklige til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer i norsk • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser • skape et språkstimulerende miljø • skape et miljø hvor en daglig opplever spenning og glede ved høytlesing, fortellinger, sang og samtale	• Uttrykke seg vanlig forståelig • Deltar med interesse i rim og regler, sanger og eventyr • Leker/tøyser med ord, rim og regler • Liker å lytte til høytlesing • Kan følge en instruksjon • Kan motta en kollektiv beskjed og utføre denne • bruker språket relevant i samsvar med situasjonen • Kan formulere sine ønsker verbalt • Kan fortelle en historie med en viss sammenheng • Liker å lese bøker og synge sanger • Bruker spørre ord; hva, hvem, hvorfor • Begynner å bruke overord (dyr, mat) • Holder rytmen • Kan skille mellom lyder og toner • Liker rim og regler • Liker å være i øyeblikket • Er følsom overfor lyder og støy • Liker å synge alene eller i grupper

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen - ordkunstneren
Språkstimulering Kommunikasjon; Muntlig språk Begreper Rikt språk Tekst «Barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn. Ved bruk av digitale verktøy skal personalet være aktive sammen med barna. Samtidig skal digitale verktøy brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte. Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier».	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• kulturoverføring • utvikle et godt muntlig språk • utvikle et rikt språk • forstå begreper
• Bruke sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer • Få et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler og som inspirasjon til fabulering og nyskaping • Bli kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. tilpasset sin alder • Bruke sitt språk til å løse konflikter og å skape positive relasjoner i lek og annet samvær • Lytte til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver	• La barna møte symboler som bokstaver og siffer i daglige sammenhenger, og støtte barns initiativ når det gjelder å telle, sortere, lese, leke skrive eller diktere tekst • vise forståelse for betydningen av barns morsmål og oppmuntre to- eller flerspråklige til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer i norsk • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser • skape et språkstimulerende miljø • skape et miljø hvor en daglig opplever spenning og glede ved høytlesing, fortellinger, sang og samtale, og å være seg bevisst hvilke etiske og kulturelle verdier som formidles	• Bruker setninger som viser til noe som har hendt eller skal hende • hører forskjell på ord som bil-pil, mus-hus, katt-hatt • Liker ord og språklig uttrykk • Leker med rim og regler • Er glad i ordspill og språkleker • Interesserte seg for tall og bokstaver • Viser interesse for lekeskriving • Skriver navnet sitt • Kan lese enkle ord • Husker tekst og melodier • Kan holde tone og takt • Er rytmisk • Liker å bruke instrument • Nynner – spontansang • Merker stemning gjennom musikk • Har skapertrang • er poetisk – liker rim og regler

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen - ordkunstneren
• Barna skal lytte, observere og gi respons i gjensidig samhandling med barn og voksne • Videreutvikle sin begrepsforståelse og bruke et variert ordforråd • Bruke sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer • Få et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler og som inspirasjon til fabulering og nyskaping • Bli kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. tilpasset sin alder	• Være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst • fremme tillit barn imellom, og mellom barn og voksne. • vise forståelse for betydningen av barns morsmål og oppmuntre to- eller flerspråklige til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer i norsk • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser • skape et språkstimulerende miljø • skape et miljø hvor en daglig opplever spenning og glede ved høytlesing, fortellinger, sang og samtale	• Uttrykke seg vanlig forståelig • Deltar med interesse i rim og regler, sanger og eventyr • Leker/tøyser med ord, rim og regler • Liker å lytte til høytlesing • Kan følge en instruksjon • Kan motta en kollektiv beskjed og utføre denne • bruker språket relevant i samsvar med situasjonen • Kan formulere sine ønsker verbalt • Kan fortelle en historie med en viss sammenheng • Liker å lese bøker og synge sanger • Bruker spørre ord; hva, hvem, hvorfor • Begynner å bruke overord (dyr, mat) • Holder rytmen • Kan skille mellom lyder og toner • Liker rim og regler • Liker å være i øyeblikket • Er følsom overfor lyder og støy • Liker å synge alene eller i grupper

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen - ordkunstneren
Språkstimulering Kommunikasjon; Muntlig språk Begreper Rikt språk Tekst «Barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Ved bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet skal dette støtte opp om barns læreprosesser og bidra til å oppfylle rammeplanens føringer for et rikt og allsidig læringsmiljø for alle barn. Ved bruk av digitale verktøy skal personalet være aktive sammen med barna. Samtidig skal digitale verktøy brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte. Barnehagen skal utøve digital dømmekraft og bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier».	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• kulturoverføring • utvikle et godt muntlig språk • utvikle et rikt språk • forstå begreper
• Bruke sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer • Få et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler og som inspirasjon til fabulering og nyskaping • Bli kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. tilpasset sin alder • Bruke sitt språk til å løse konflikter og å skape positive relasjoner i lek og annet samvær • Lytte til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver	• La barna møte symboler som bokstaver og siffer i daglige sammenhenger, og støtte barns initiativ når det gjelder å telle, sortere, lese, leke skrive eller diktere tekst • vise forståelse for betydningen av barns morsmål og oppmuntre to- eller flerspråklige til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer i norsk • tilrettelegge for meningsfulle opplevelser • skape et språkstimulerende miljø • skape et miljø hvor en daglig opplever spenning og glede ved høytlesing, fortellinger, sang og samtale, og å være seg bevisst hvilke etiske og kulturelle verdier som formidles	• Bruker setninger som viser til noe som har hendt eller skal hende • hører forskjell på ord som bil-pil, mus-hus, katt-hatt • Liker ord og språklig uttrykk • Leker med rim og regler • Er glad i ordspill og språkleker • Interesserte seg for tall og bokstaver • Viser interesse for lekeskriving • Skriver navnet sitt • Kan lese enkle ord • Husker tekst og melodier • Kan holde tone og takt • Er rytmisk • Liker å bruke instrument • Nynner – spontansang • Merker stemning gjennom musikk • Har skapertrang • er poetisk – liker rim og regler

KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen - den fysisk aktive
Grunnleggende motoriske ferdigheter Kroppsbeherskelse Fysiske egenskaper Helse og livskvalitet	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• utvikling av sosialkompetanse • utvikle en sunn kropp • utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse
• Erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer • Erfaringer med uteliv til ulike årstider	• god planlegging og fleksibel tilrettelegging av det fysiske miljøet ute og inne • trygg og utfordrende kroppslig lek og aktiviteter for alle • jenter og gutter delta på en likeverdig måte	• Grovmotorisk; åle, krype, gå, danse • Finmotorisk; holde spade, kopp, perle med store perler, tegner • Har god balanse • Rollelek

KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen - den fysisk aktive
Grunnleggende motoriske ferdigheter Kroppsbeherskelse Fysiske egenskaper Helse og livskvalitet	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• utvikling av sosial kompetanse • utvikle en sunn kropp • utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse
• Få en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring • Videreutvikle sin kroppsbeherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motorisk følsomhet • Få gode erfaringer med friluftsliv og uteliv til ulike årstider • Utvikle forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige	• god planlegging og fleksibel tilrettelegging av det fysiske miljøet ute og inne • trygg og utfordrende kroppslig lek og aktiviteter for alle • jenter og gutter delta på en likeverdig måte • forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter • følge opp barns lekeinitiativ der de opplever glede gjennom mestring og fellesskap	• Er selvhjelpen i forhold til alderen • Finmotorisk; høyre eller venstrehendt, blyantgrep, smører skive si, perler på brett, klipper, limer, tegner • Grovmotorisk; hoppe, løpe, trille ball, balansere, gå på tærne, hoppe fra høyde • Har kontroll over kroppen • Søker kroppslige utfordringer

KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen - den fysisk aktive
Grunnleggende motoriske ferdigheter Kroppsbeherskelse Fysiske egenskaper Helse og livskvalitet	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• utvikling av sosialkompetanse • utvikle en sunn kropp • utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse
• Videreutvikle sin kropps-beherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motorisk følsomhet • Utvikle glede ved å bruke naturen til utforskning og kroppslige utfordringer og få en forståelse av hvordan en bruker og samtidig tar vare på miljøet og naturen • Få kunnskap om menneskekroppen og forståelse for betydningen av gode vaner og sunt kosthold	• god planlegging og fleksibel tilrettelegging av det fysiske miljøet ute og inne • trygg og utfordrende kroppslig lek og aktiviteter for alle • jenter og gutter delta på en likeverdig måte • forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter • følge opp barns lekeinitiativ der de opplever glede gjennom mestring og fellesskap	• Er selvhjelpen i forhold til alderen • Finmotorisk; male, skjenke i glass, tre perler, slå i spiker, sage, spikka med kniv, veve • Grovmotorisk; hinke, stå på en fot, går veksel gang i trapper, sparker ball, kaste og ta imot ball, stupe kråke, klatre, føyse, sykle • Har kontroll over kroppen • Søker kroppslige utfordringer • Kan navngi kroppsdelene (arm, fot) • Kan bruke redskap • Finner glede i bevegelse → blir urolig hvis en må sitte stille • Er god til å etterligne andre sitt kroppsspråk

KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen - den fysisk aktive
Kunst; uttrykke seg estetisk Kultur; kulturelle opplevelser Skape noe felles	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• bidrar til å skape fortrolighet med og tilhørighet til kulturelle uttrykksformer
• Barna skal gi varierte uttrykk gjennom skapende virksomhet • Utvikle elementær kunnskap om virkemidler, teknikk og form for å kunne uttrykke seg estetisk i musikk, sang og dans	• skape tilstrekkelig rom for både voksenledet og barnestyrte aktiviteter for å utøve og nyte estetiske inntryks- og uttrykksformer • sørge for at barn daglig har tilgang til bøker, bilder, instrumenter • sørge for en estetisk dimensjon i fysisk miljø og innhold	• Tegneutvikling: • Tilfeldig rabbel • Kontrollert rabbel: sving-, rund- ulikt forma rabbel • Navngitt rabbel • Maler • Modellerer med plastelina

KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen - den fysisk aktive
Kunst; uttrykke seg estetisk Kultur; kulturelle opplevelser Skape noe felles	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• bidrar til å skape fortrolighet med og tilhørighet til kulturelle uttrykksformer
• Utvikle sin følsomhet til å lytte, iaktta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med refleksjon over kultur, kunst og estetikk • Tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede • Uttrykke seg estetisk i visuelt språk, musikk, sang, dans og drama	• være lyttende og oppmerksomme i forhold til barns kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforskning av de estetiske områdene • sørge for at barn daglig har tilgang til bøker, bilder, instrumenter, utkleddingsutstyr og rikelig, variert materiale og verktøy for skapende virksomhet • ha et bevisst forhold til samspillet mellom kunst, kultur og barns lek • motivere barna til å uttrykke seg og gi dem mulighet for å finne sine egne uttrykksformer	• Tegneutvikling: • Hodefoting • Mer detaljerte og avansert • Klipper • Klistrer • Leker med klosser • Vet forskjell på: foran-bak, opp-ned, ute-inne • Har sans for form og farge • Bruker sine kreative sider • Liker å tegne, male, klippe, lime ol • Liker å bygge og konstruere • Liker å pusle

KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen - den visuelle
Kunst; utrykke seg estetisk Kultur; kulturelle opplevelser Skape noe felles	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• bidrar til å skape fortrolighet med og tilhørighet til kulturelle uttrykksformer
• Styrke sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk • Oppleve at kunst, kultur og estetikk bidrar til nærhet og forståelse	• oppmuntre og stimulere barn til å iakttas estetiske fenomener og detaljer i møte med natur og fysisk miljø og i kunstneriske uttrykksmåter i arkitektur, bilde, tekst, musikk og bevegelse • sørge for at barn opplever lokale, nasjonale og internasjonale kunst-kulturuttrykk og at de får møte kunstnere • gi barna anledning til å bli kjent med tradisjoner innen bomiljø, byggekunst og håndverk, kulturlandskap og kulturminner i lokalmiljøet	• Kan tenke og huske i bilder og skape indre bilder – kan se tingene i sitt indre bilde • Kan gjenkjenne detaljer • Har en god bevissthet om verden omkring • Kan finne veien ute og inne – evne til å orientere seg i ulikt terreng

NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen - systematikeren
Mangfold av opplevelser og aktiviteter i allslags vær Skjønnhetsopplevelse Inspirasjon til estetiske uttrykk	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling • kjærlighet til naturen • forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen
• oppleve naturen og gleden ved å være i naturen • få erfaringer med dyr og vekster	• ta utgangspunkt i barnas nysgjerrighet og interesser, og stimulere dem til å oppleve med alle sansene fenomenene i naturen • Inkludere utelek i barnehagens hverdagsliv	• ha evne til å observere i naturen: se, lytte, bruke sansene • er interessert i planter og dyr • liker å være ute • samler naturmateriale

NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen - systematikeren
Mangfold av opplevelser og aktiviteter i allslags vær Skjønnhetsopplevelse Inspirasjon til estetiske uttrykk	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling • kjærlighet til naturen • forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen
• oppleve naturen og undring over naturens mangfold • oppleve gleden ved å være i naturen • få grunnleggende innsikt i natur og samspillet i naturen • få erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet • Lære å iaktta, undre seg, systematisere fenomener i den fysiske verden	• ta utgangspunkt i barnas nysgjerrighet og interesser, og forutsetninger og stimulere dem til å oppleve med alle sanser, iaktta og undre seg over fenomener i naturen • i tale og handling fremme en forståelse for bærekraftig utvikling og velge litteratur og aktiviteter som fremmer en slik forståelse • inkludere friluftaktiviteter • nytte nærmiljøets muligheter for at barna skal iaktta og lære om; dyr, fisker, fugler, insekter og planter	• har evne til å observere i naturen • forstår sammenhenger • samler naturmateriale • ser de små tingene i naturen • studere naturen og skaper sammenheng • liker å kompostere, så blomster • er interessert i og tar ansvar for planter og dyr

NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen - systematikeren
Mangfold av opplevelser og aktiviteter i allslags vær Skjønnhetsopplevelse Inspirasjon til estetiske uttrykk	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsett	• skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling • kjærlighet til naturen • forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen
• få erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjonen • Lære å iaktta, undre seg, eksperimentere, systematisere, beskrive og samtale om fenomener i den fysiske verden • Erfare hvordan teknikk kan brukes i leken og hverdagslivet • Oppleve, utforske og eksperimentere med naturfenomener og fysiske lover • Få kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling • Utforske muligheter som ligger i redskaper og teknologi • Få kjennskap til menneskets livssyklus.	• ta utgangspunkt i barnas nysgjerrighet og interesser, og forutsetninger og stimulere dem til å oppleve med alle sanser, iaktta og undre seg over fenomener i naturen og teknologien • la barna få innsikt i produksjon av matvarer • gi barna begynnende kunnskap om fødsel, vekst, aldring og død • bygge på og videreutvikle barnas erfaringer med tekniske leker og teknikk i hverdagen	• ser de små tingene i naturen og bruker dem • eksperimenterer med ulike materialer • er god til å organisere og identifisere • setter verden i system

ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen
Former måter å oppfatte verden og mennesker på Preger verdier og holdninger Etiske normer Multireligiøst og flerkulturelt samfunn	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• Den etiske veiledningen barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemts kulturelle og religiøse eller verdimessige tilknytning
• Tilegne seg samfunnets grunnleggende normer og verdier • Utvikle toleranse, interesse og respekt for hverandre	• skape rom for opplevelser • hjelpe barn i konflikt situasjoner	

ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen
Former måter å oppfatte verden og mennesker på Preger verdier og holdninger Etiske normer Multireligiøst og flerkulturelt samfunn	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• Den etiske veiledningen barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimeslige tilknytning
• Erfare at grunnleggende spørsmål er vesentlige; ro, undring, tenkning, samtaler og fortellinger • Innsikt i kristne grunnverdier • Kjennskap til kristne høytider og tradisjoner	• yrkesetisk ansvar; verdigrunnlag • møte barnas tro, spørsmål og undring med respekt • hjelpe barn i konflikt situasjoner til å finne konstruktive løsninger • skape rom for opplevelser, undring, ettertanke og gode samtaler • personalet som forbilder; barna skal få støtte i egen identitet og respekt for hverandre • Kristen kulturarv; høytidsmakeringer	

ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen
Former måter å oppfatte verden og mennesker på Preger verdier og holdninger Etiske normer Multireligiøst og flerkulturelt samfunn	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• Den etiske veiledningen barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimessige tilknytning
• Få kjennskap til tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen • Bli kjent med religion, etikk og filosofi som en del av kultur og samfunn • Få en forståelse for at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og leve sammen på	• skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og ulike måter å leve på • markere andre religiøse, livssynsmessige og kulturelle tradisjoner som er representert i barnehagen	

ANTALL, ROM OG FORM	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	1-2 åringen - den nysgjerrige
Tall Telling Utforske rom Utforske form Argumenterer På jakt etter sammenhenger	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• utvikler barn sin matematiske kompetanse
• Leke med tall og former • Bruke matematiske begreper i språket	• være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener • undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall • sørge for tilgang til og tar i bruk tellemateriell, klosser, leker og formingsmaterieill	• Stable tårn • Klosserek • Ser likheter og ulikheter • telleregla 1-2-3 • Flink med farger • Like orden og å rydde

ANTALL, ROM OG FORM	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	3-4 åringen
Tall Telling Utforske rom Utforske form Argumenterer På jakt etter sammenhenger	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• utvikler barn sin matematiske kompetanse
• Utforske og leke med tall og former • Tilegne seg gode og anvendbare matematiske begreper • Leke og utforske form og mønster • Erfare ulike typer størrelser og former gjennom å sortere og sammenligne	• være lyttende og oppmerksom til den matematikken barn uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter • støtte barnets matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer • være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener • styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og lyst til å utforske matematiske sammenhenger • undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall • sørge for tilgang til og tar i bruk tellemateriell, klosser, leker og formingsmateriell, spill, teknologi, de skal sortere og sammenligne	• Liker å bygge og konstruere • Liker å spille • Klarer å sortere og sette ting i system • Tellereglene 1-2-3-4-5 • Kan finne og lage mønster • Tenker logisk og resonnerer • Kjenner igjen tall og bokstaver • Stiller mange spørsmål om hvordan ting fungerer

ANTALL, ROM OG FORM	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	5-6 åringen
Tall Telling Utforske rom Utforske form Argumenterer På jakt etter sammenhenger	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	• utvikler barn sin matematiske kompetanse
• Utforske og leke med tall og former • Tilegne seg gode og anvendbare matematiske begreper • Erfare, leke og utforske form og mønster • Erfare ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne • Erfare plassering og orientering og på den måten utvikle sine evner til lokalisering • Oppleve matematikk i det daglige liv • Undersøker og får erfaring med løsning av matematiske problemer og oppleve matematikk glede	• resonere og undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall, og stimulere språket som redskap for logisk tenkning. • sørge for tilgang og bruk av tellemateriell, klosser, leker, formingsmaterieill, spill, teknologi, og tilby materiell som gir erfaring med klassifisering, ordning, sortering og sammenligning. • gi barna impulser og erfaringer med design ved å utforske, oppdage og skape ulike former og mønstre • legge til rette for lek og hverdagsaktiviteter mer erfaringer med ulike typer mål, målenheter og måleredskaper og stimulere barna til å fundere rundt avstander, vekt, volum og tid	• Behersker spilleregler og forstår turtaking i spill • Liker dataspill • Liker orden rundt seg • Ser mønster, form og symmetri • Forstår par kobling • Forstår at siste sagte tall forteller hvor mange • Kan begrepene; firkant, sirkel og trekant • Kan regne med tall opp til 5

NÆRMILJØ OG SAMFUNN	Egenledelsesfunksjonene i lek og læring	0+6 åringen
Barnas medvirkning i barnehagens hverdagsliv legger grunnlaget for videre innsikt i og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn. Gjennom utforskning, opplevelser og erfaringer skal barnehagen bidra til å gjøre barna kjent med eget nærmiljø, samfunnet og verden. Barnehagen skal bidra til kunnskap om og erfaring med lokale tradisjoner, samfunnsinstitusjoner og yrker slik at barna kan oppleve tilhørighet til nærmiljøet. Kulturelt mangfold, ulike levevis og ulike familieformer er en del av fagområdet. Gjennom lek og varierte aktiviteter skal barna få erfaring med å lytte, forhandle og diskutere og få begynnende kjennskap til menneskerettighetene. Fagområdet skal omfatte kjennskap til samisk språk, kultur og tradisjon og kjennskap til nasjonale minoriteter. Grupper med langvarig tilknytning til landet defineres som nasjonale minoriteter. I Norge er dette kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, rom og romanifolk/tatere	Planlegging: Å se mål og strategi i sammenheng Organisering: Å skape orden og struktur Arbeidshukommelse: Huske, tenke, handle samtidig Igangsetting: Initiativ Fleksibilitet: Mottakelig for endringer Selvregulering: Kontroll på følelser og tanker Selvmonitorering: Empati, selvinnsikt	Gjennom arbeid med nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna • oppmuntres til å medvirke i egen hverdag og utvikler tillit til deltakelse i samfunnet • erfarer at alle får utfordringer og like muligheter til deltakelse • utforsker ulike landskap, blir kjent med institusjoner og steder i nærmiljøet og lærer å orientere seg og ferdes trygt • blir kjent med lokalhistorie og lokale tradisjoner • blir kjent med ulike tradisjoner, leveste og familieformer • blir kjent med at samene er Norges urfolk, og får kjennskap til samisk kultur • får kjennskap til nasjonale minoriteter.

PLANLEGGING MED LEKEN I FOKUS

«Planlegging gir personalet grunnlag for å tenke og handle langsiktig og systematisk i det pedagogiske arbeidet. Planleggingen skal bidra til kontinuitet og progresjon for enkeltbarn og barnegruppen. Planleggingen synliggjør hvordan barnehagen fortolker og realiserer rammeplanen og skal være utgangspunkt for refleksjon og utvikling av virksomheten. Planleggingen må baseres på kunnskap om barns trivsel og allsidige utvikling, individuelt og i gruppe. Den skal også baseres på observasjon, dokumentasjon, refleksjon, systematisk vurdering og samtaler med barn og foreldre» (Rammeplanen)

Vurdering

«Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Det betyr at det pedagogiske arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes ut fra barnehagens planer, barnehageloven og rammeplanen. Hovedformålet med vurderingsarbeidet er å sikre at alle barn får et tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen.

Vurderingsarbeidet skal bygge på refleksjoner som hele personalgruppen er involvert i. Felles refleksjoner over det pedagogiske arbeidet kan gi personalet et utgangspunkt for videre planlegging og gjennomføring. Det kan også bidra til en åpen diskusjon om barnehagens formål, innhold og oppgaver. Faglige og etiske problemstillinger skal inngå i vurderingsarbeidet. På denne måten kan personalet lære av egen praksis og bidra til å utvikle barnehagen som pedagogisk virksomhet.

Kunnskap om barnegruppens og enkeltbarns trivsel og allsidige utvikling er viktig for å gi alle barn et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen. Barnets trivsel og allsidige utvikling skal derfor observeres og vurderes fortløpende, med utgangspunkt i barnets individuelle forutsetninger og kunnskap om barns utvikling og behov. Barnets erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsgrunnlaget».
(Rammeplanen)

Månedssrapport - et pedagogisk verktøy for å planlegge og evaluere det pedagogiske arbeidet

Måned:

Pedagog som rapporterer:

HVORDAN JOBBER DERE MED FUS SIN VISJON OG VERDIER?

Fokus mål Neste mnd:

HVORDAN JOBBER DERE MED ÅRSTEMA: RELASJONSLEDELSE, OG EGENLEDELSE I LEK OG LÆRING?

Fokus mål Neste mnd:

HVORDAN JOBBER DERE MED OMSORG OG DANNING

Fokus mål Neste mnd:

HVORDAN JOBBES DET MED RAMMEPLANEN OG HVILKE FAGOMRÅDER ER I FOKUS DENNE MÅNEDEN.

Fokus mål Neste mnd:

TUR OG UTE AKTIVITETER

Fokus mål Neste mnd:

ARBEID I FORHOLD TIL BARNEGRUPPE (fungerer gruppen, hvilke tiltak er gjort.)

Tiltaksplaner gjennom: CLASS, TRYGGHETSSIRKELEN:

Annet:

BARN MED SPESIELLE BEHOV (VEDTAK) Hvordan jobbes det med tiltaksplanene våre?

Fokus mål Neste mnd:

HVORDAN JOBBER DERE MED BRUKERUNDERSØKELSEN? (hvilke punkter har dere satset på og ser dere resultater)?

Fokus mål Neste mnd:

INNHold I SAMLING (samling skal gjennomføres hver dag)

Fokus mål Neste mnd:

FOKUS MÅL SERVICEERKLÆRINGEN:

Fokus mål Neste mnd:

Annet:

FRILUFTSLIV

Friluftsliv bidrar til rik utvikling for alle, og når vi ferdes i innmark og i utmark gir det oss muligheter til å bruke alle våre sanser. Sjølivet har alltid hatt en sentral rolle i kulturen på Veia, dette er noe vi ønsker å videreformidle til barna.

Vi får alle en naturopplevelse som gir motorisk utfoldelse som igjen gir selvtillit. Når vi ferdes i naturen lærer vi om biologi og ansvaret vi har som mennesker. Vi får muligheten til å lytte, lukte og se mangfoldet av det naturen har å tilby oss.

Hvorfor er det viktig med friluftsliv?

- ✿ Friluftsliv gir varierte opplevelser som gir barn gode læringssituasjoner og flere erfaringer
- ✿ Friluftsliv i variert og mangfoldig landskap bidrar til at fysiske aktiviteter blir en naturlig og lystbetont del av hverdagen
- ✿ Friluftsliv gir naturopplevelser og barna lærer å bli glade i naturen, får et eierforhold til den og lærer å ta vare på «sin natur».
- ✿ Friluftsliv gir nye og gode sosiale relasjoner på tvers av etablert vennskap, avdelinger og aldersgrupper.
- ✿ Friluftsliv gir gode, rike fellesopplevelser.
- ✿ Friluftsliv gir rom for å lytte, iaktta og uttrykke seg gjennom refleksjon over «store spørsmål».
- ✿ Friluftsliv gir rom for mangfoldig begrepslære.
- ✿ Friluftsliv gir rom for ro til undring og tenking, samtaler og fortellinger.
- ✿ Friluftsliv gir barna erfaringer om plassering og orientering og på den måten utvikler barna sine evner til lokalisering.

Friluftsliv gir rom for variert lek

«Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek - alene og sammen med andre». (Rammeplanen)

Barnet utvikler seg på alle måter gjennom lek: intellektuelt, språklig, fysisk, sosialt og emosjonelt. I leken utvikler og styrker barnet sin identitet og selvfølelse.

Vi gir barna god tid til å leke uten for mange avbrytelser, gir barna rom for impulsivitet og verner om de gylne øyeblikkene.

Friluftsliv, hva vil det si for barna?

- ✿ Varierte turer
- ✿ Sanseinntrykk
- ✿ Barna er ute minst to timer hver dag
- ✿ De minste barna sover ute med sovevakt til stede

Voksenrollen

- ✿ Tilrettelegge og skape gode opplevelser.
- ✿ Voksnes deltakelse i hverdagen er begrunnet og bevisst.
- ✿ De voksne har grunnleggende innsikt i naturen, miljøvern og samspill i naturen slik at de kan videreformidle gode verdier og holdninger.
- ✿ De voksne er rollemodeller og støttespillere i hverdagen.
- ✿ De voksne skal observere aktiviteten og leken for å få grunnlag til å gi barnet individuell oppfølging.
- ✿ Personalet må være tilgjengelig for barna ved å støtte, inspirere og oppmuntre barna i deres hverdag. Dette vil danne grunnlag for å sikre at alle barn får gode erfaringer og en opplevelse av å mestre samspill med andre barn i lek og aktiviteter.

BÆREKRAFTIG UTVIKLING

«Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Barnehagen har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden.

Barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturens mangfold, og barnehagen skal bidra til at barna opplever tilhørighet til naturen». (Rammeplanen)

LIVSMESTRING OG HELSE

Livsmestring handler om å gi barna gode erfaringer som bidrar til trivsel, glede og mestring. Dette danner en solid grunnmur for resten av livet. Videre er det vår rolle å skjerme barna mot forhold som påfører dem belastninger.

«Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing.

Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette.

Barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap. Barnehagen skal være en arena for daglig fysisk aktivitet og fremme barnas bevegelsesglede og motoriske utvikling. Måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner.

Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22.»

Barna skal ha mulighet til ro, hvile og avslapping i løpet av barnehagehverdagen. (Rammeplanen)

«Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing.

Vi legger til grunn at livsmestring først og fremst handler om de positive kreftene i barns liv og at barnehagekvalitet vil fremme livsmestring.

Positive erfaringer sammen med nærværende og sensitive voksne, og andre barn, fremmer trivsel og livsglede her og nå. Samtidig som det bidrar til robusthet og motstandskraft som gjør barna i bedre stand til å tåle livets opp og nedturer (Drugli 2018).

Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette.

BARNES MEDVIRKNING

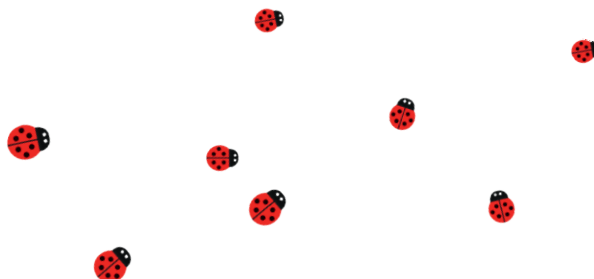
«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.» (Barnehageloven §3 Barns rett til medvirkning)

- ✿ På avdelingene blir det lagt opp til at barna ukentlig får mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av det pedagogiske arbeidet. Det er viktig at barna føler at de blir tatt på alvor og verdsatt. Det blir lagt opp til at barnas ideer og interesser skal danne grunnlag for aktiviteter og felles undring.
- ✿ Ulike temaarbeid blir utarbeidet gjennom å se hva hvert enkelt barn interesserer seg for. Vi tar ukentlig utgangspunkt i hva hvert enkelt barn interesserer seg for på tur. Dette blir arbeidet med gjennom tverrfaglig arbeid.
- ✿ Barnehagen jobber opp imot temaarbeid ut ifra barnas interesser og innspill
- ✿ I hverdagen er personalet lydhør for barnas verbale og nonverbale uttrykk og interesser.

DEMOKRATI

«Gjennom å delta i barnehagens fellesskap skal barna få mulighet til å utvikle forståelse for samfunnet og den verden de er en del av. Barnehagen skal fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Alle barn skal kunne få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold, uavhengig av kommunikasjonsevner og språklige ferdigheter». (Rammeplanen).

BARNEHAGER MED SAMISKE BARN

Vi markerer samenes nasjonaldag med tradisjonelle aktiviteter, matretter og samling knyttet opp mot samisk kultur.

«Samiske barn i barnehage skal få støtte til å bevare og utvikle sitt språk, sin kunnskap og sin kultur uavhengig av hvor i landet de bor. Innholdet i barnehagetilbudet til samiske barn utenfor samiske distrikt skal tilpasses barnas samiske bakgrunn. Dette innebærer at samiske barn og foreldre har rett til å forvente at personalet har kjennskap til, og legger vekt på, at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold. Det skal legges til rette for at barna også kan få møte samisk språk» (Rammeplanen)

TRADISJONSHJUL FOR STEINARSKOGEN FUS

August:	Tilvenning Temaarbeid
September:	Brannvernssuke Bamsefest Yoga/spa uke
Oktober	Høstfest m/foreldre FN- konvensjonen Vennefest Høstfest
November	November: Trafikk- og førstehjelpsuke Pyjamasfest
Desember:	Pepperkakehus utstilling for de eldste Lucia m/foreldre Nissefest Julevandring i kirken for de eldste Tilvending Julebord
Januar:	Litteratur-uke Syden uke
Februar:	Karneval Samefolkets dag
Mars:	Barnehage dagen Dramatisering
April:	Påskefrokost m/foreldre Samarbeid med klippen i forbindelse med påske for de eldste
Mai:	17. Mai-markering Avslutningstur for Sabbane
Juni:	Sommerfest m/foreldre Besøksdag for nye barn til høsten og oppstartsamtaler Tilvenning for base bytte Samarbeid med skolen for overgangen
Juli:	Temarbeid

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidrar til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt felleskap.»

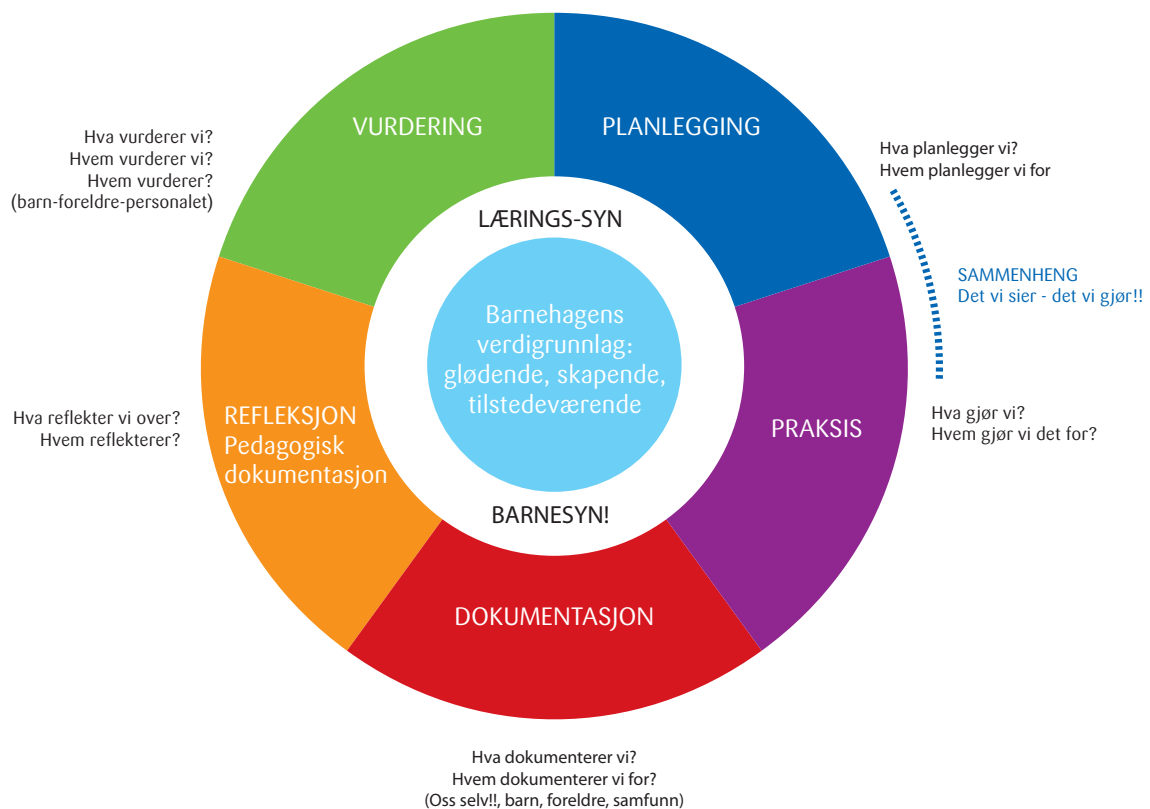
(Barnehageloven § 2. Barnehagens innhold, 4. ledd)

Vi har fokus på barnekulturen som kultur av, med og for barn.

Vi synliggjør vårt arbeid ved å:

- ✿ Legge til rette for kunstneriske og estetiske uttrykk for barna
- ✿ Å være åpen for impulser fra den lokale, regionale og globale verden
- ✿ Formidle tradisjoner for å skape tilhørighet
- ✿ Være tydelige rollemodeller som er bevisst på eget kulturelt- og verdimessig ståsted

Modell for pedagogisk planlegging, dokumentasjon, refleksjon og vurdering

FAGPLAN FOR PERSONALET I STEINARSKOGEN FUS BARNEHAGE

Barnehageåret 2021/2022		
Emne	Studieteknikk	Mål
Relasjonsledelse	ZELO-økter	Forsterke relasjonskompetanse blant personalet på gruppemøter
Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver Kapittel 1,2,3, 4.	• Lesing • Notering av stikkord/tankekart • Drøfting med kollega • En praktisk oppgave knyttet til et emne	• Personalet skal bli godt kjent med innholdet i Rammeplanen • Personalet skal klare å jobbe pedagogisk ut fra en grunnforståelse av Rammeplanen
Egenledelse i lek og læring	• ZELOØKTER • Lesing • Notering av stikkord/tankekart • Drøfting med kollega • En praktisk oppgave knyttet til et emne	• Personalet skal forstå leketeorier • Personalet skal få innføring i de 7 hjernefunksjonene • Personalet skal se ting med nye briller • Personalet skal kunne anvende teoretisk kunnskap i det daglige arbeidet sitt
TIK Tuning in to kids	• ZELO økter • Bruke FUS læringsøkt for barnehagebasert kompetanseutvikling • Refleksjons spørsmål • Skrive egne notater • Refleksjon og drøfting	• Legge til rette for barnehagebasert kompetanseutvikling • Praksisrettet læring, deling og samhandling • FAGDAG 22 november 2021 • Kurs for ressurs person og DL 22,25,26 oktober 2021
CLASS kompetanse utvikling i FUS Barnet først Nyere forskning viser at det er relasjons kompetansen til barnehagens ansatte som har betydning for barnas opplevelse av kvalitet.	• lesing • notering • refleksjon og drøfting i møtevirksomhet • Lære egenskaper og teknikker for å gjenkjenne, forstå og håndtere sine egne og barnas følelser • Observere hverandres praksis • Observasjon blir satt i system	• å styrke barnas emosjonelle og sosiale kompetanse. CLASS er en valid observasjonsmetode som har tilsvarende mål i forhold til emosjonell støtte, ved siden av å bedre læringsmiljøet og organiseringen i barnehagen. • Personalmøter 30min månedlig

Dette skal vi få gjennom:

- ✿ Pedagogmøter
- ✿ Avdelingsmøter

- ✿ Personalmøter
- ✿ Planleggingsdager
- ✿ Kurs interne/eksterne

SAMARBEIDSPARTNERE

Barnehagen har samarbeid med ulike kommunale tjenester, i forbindelse med oppfølging av enkelt barn eller grupper

- ✿ Helsestasjonen
- ✿ Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)
- ✿ Barn og ungdomspsykiatrisk (BUP)
- ✿ Barnevernet
- ✿ Skolene (Overgang barnehage-skole)

Andre samarbeidspartnere

- ✿ Tryggebarnehager AS som eiere
- ✿ FUS organisasjonen
- ✿ Nettverksarbeid gjennom FUS
- ✿ Karmøy kommune som tilsynsmyndighet
- ✿ NAV
- ✿ Høgskolen på Vestlandet

Foreldresamarbeid

«Barnehagen representerer et kompletterende miljø i forhold til foreldres ansvar for barns oppdragelse. To begrep i loven, forståelse og samarbeid, dekker de ulike sidene ved kontakten mellom barnehagen og foreldre. Med forståelse mener vi gjensidig respekt og annerkjennelse for hverandres ansvar og oppgaver i forhold til barnet. Med samarbeid mener vi regelmessig kontakt der informasjon og begrunnelser utveksles. Det er viktig å bygge gjensidig åpenhet og tillit. Foreldre har rett til å se og få utlevert dokumentasjon om egne barn, og til å få slettet eller korrigert opplysninger som er feilaktige eller misvisende (...). Barnehagen skal opplyse foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering av om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp». (Rammeplanen).

For å sikre samarbeid med barnas hjem, har barnehagen foreldreråd som består av alle foreldrene i barnehagen og et samarbeidsutvalg, der to foreldre representerer foreldrene i barnehagen. For å kvalitetssikre foreldresamarbeidet gjennomfører vi:

- ✿ Foreldresamtaler
- ✿ Barnesamtaler for sabbane
- ✿ Brukerundersøkelse
- ✿ Informasjon ved levering og henting
- ✿ Ulike tilstelninger
- ✿ Oppfølging og tilrettelegging for barn som trenger ekstra hjelpetiltak
- ✿ Informasjon gjennom MyKid
- ✿ Bruk av Facebook

TILVENNING

Forskning viser til at tilvenningsperioden ikke bare er tøff periode for foreldre som skal levere fra seg det kjæreste de har, men det er også en stor omveltnings periode for barna. Barn i alderen 1-2 år har et meget forhøyet stressnivå i kroppen som heter kortisol. Kortisol er et stresshormon som alle mennesker har og som skilles ut i utrygge og nye situasjoner. De yngste barna kan kjenne på dette forhøyede stressnivået spesielt de to første ukene etter at foreldrene forlater barna i barnehagen, men for noen kan det vedvare i rundt 5 måneder. Med denne viten syns vi i Steinarskogen FUS at tilvenningen er den viktigste perioden for å etablere gode og trygge relasjoner til barna deres. For at vi skal klare det er det viktig at foreldrene er til stede til barnet føler seg trygt. Barna har best utgangspunkt for å tilknytte seg til personalet når foreldrene er til stede. Vi ønsker gjerne å være fleksible med hensyn til hvor mange dager foreldrene oppholder seg i barnehagen sammen med barna, men vi har et minimumskrav om tre dagers tilvenning. Noen barn trenger at foreldrene er til stede flere dager enn dette.

Barna blir påvirket av mange nye inntrykk gjennom hele dagen, og derfor er det gunstig med kortere dager de første to ukene om mulig. Noen få timer er ofte nok for de minste i tilvenningsperioden. Det er en stor omveltning fra å være hjemme med kun de viktigste personene i et barns liv til å komme i barnehagen med flere voksne og mange andre barn. Vi har en tilvenningsmodell basert på nyere forskning om trygg tilknytning, hvor målet er å forbedre tilvenningstiden for barnet og familien.

Foreldredeltakelse og medvirkning i tilvenningsperioden står sentralt. Tilvenningen er organisert slik at barna får etablere en trygg relasjon til en ansatt i barnehagen, før dere som lar barnet være i barnehagen uten dere. Ny forskning (Rauh mfl. 2000) viser at barnets tilvenning til barnehagen gikk langt bedre når en av de foresatte kunne være i barnehagen i flere dager, og at tilvenningen foregikk på en fleksibel og avslappende måte tilpasset barnets behov og reaksjoner.

Når barnet starter i barnehagen har vi 3-5 dagers tilvenning. Vi ønsker at en av dere er til stede og deltar aktivt sammen med barnet i aktiviteter, rutiner og lek på avdelingen. Ved at foresatte er så mye i barnehagen, vil dere bli godt kjent med personalet, andre barn og deres familie. Dere får en tilknytningsperson som har ansvar for en god dialog og kontakt med barnet og dere.

Vi arrangerer et foreldremøte hvor vi vil presentere modellen for tilvenning, ny norsk og internasjonal barnehageforskning, små barns grunnleggende behov og kjernebegrepene trygghet, omsorg, tilknytning, lek og læring. Vi ønsker også å avklare forventninger mellom foresatte/ansatte i tilvenningen. I tillegg vil vi introdusere barnehagen, personalet og ha en omvisning på huset. Her blir det anledning til å stille spørsmål dere har knyttet til tilvenning og oppstart.

Oppstartssamtale

Vi ønsker å ha en samtale med nye foresatte før oppstart. Dette er en fastsatt samtale der det er rom for å bli bedre kjent og snakke om barnet i rolige omgivelser. Dette skal bidra til trygghet for barnet som møter oss for aller første gang i trygge omgivelser. Det er pedagogiske ledere som gjennomfører disse samtalene.

“Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære».

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (KD,2017)

Tilvenningsperioden

Vi ønsker å fremme et godt samarbeid og det er barnehagen og personalet som har ansvaret. Du kan forvente at vi skal ta oss god tid til barnet ditt og deg, at vi hilser, viser at vi er til stede og viser glede over å se dere.

Barn er ulike med ulike behov. Tilvenningsperioden er den første tiden på ny avdeling eller det første møtet med barnehagelivet, og vi ønsker å tilpasse oss deres barn så langt det lar seg gjøre. De første dagene er fokuset å bli kjent med små og store, og barnehagens fysiske miljø, inne og ute. Det at barnet får bli kjent med personalet med foresatte som base, gir barnet indirekte en klar informasjon om at dere bifaller kontakten til den nye voksenpersonen, og det blir lettere for barnet å gå inn i nye relasjoner. Vi har faste rutiner på dagene våre jf. dagsrytmen, dette er med på å skape trygghet for barna.

Foresatte har ulikt med tid satt av til tilvenning, men vi har alle krav på 3 dager hver fra arbeidsgiver. Vi anbefaler dere å ta de tre dagene hver for seg for å strekke perioden så langt det går slik at barnet får dager tilpasset sitt behov. Unngå hele dager den første tiden for å få en trygg og god overgang i barnehagen. Vi samsnakker med dere om vi ser at barnet skulle trenge lenger tid før barnehagen blir en trygg arena. Er dere usikre, ring gjerne for å høre hvordan det går. Vi ønsker ikke at dere bekymrer dere for hvordan barnet deres har det.

Den første dagen vil barn og foreldre møte opp i barnehagen til et avtalt tidspunkt og være i barnehagen i en periode for å bli kjent. Dere avtaler lengden på denne dagen som avhenger av hvor mye tid dere har tilbragt i barnehagen og hvor trygg barnet er. Foresatte skal være i barnehagen med barnet hele tiden.

Den andre dagen kommer dere også til avtalt tid. Videre avtaler gjør vi med hver enkelt av dere for å vurdere videre tilvenning basert på barnets behov. Dere blir vist rundt på avdelingen og blir kjent med barnets plasser i garderoben, på stellerrommet etc. Du får informasjon om praktiske rutiner, dagsrytme, ukerytme osv.

Primærkontakt

For å gjøre dagene så trygge som mulig den første tiden, får barnet en tilknytningsperson / primærkontakt. Deres primærkontakt møter dere den første dagen i barnehagen. Barnet og dere har da allerede et forhold til han/ henne gjennom møtepunkter på bli kjent dager, eller å ha sett på bilde og snakket om vedkommende i forkant av oppstarten.

Primærkontakt, barnet og foreldre tilbringer mest mulig tid sammen, slik at foreldrene kan «kjede» barnet og den nye voksne sammen. Vi vil understreke at primærkontakten ikke er til stede til enhver tid, men da er det alltid øvrig trygt personale til stede.

Vi er opptatt av at barna skal bli kjent med og trygg på avdelingens personale så raskt som mulig. Noen barn knytter seg til andre voksne enn primærkontakten sin og dette tar vi selvfølgelig hensyn til. Vi vil ha en så god oppstart som mulig både for små og store.

... En kan se det slik at barnet plutselig befinner seg i en situasjon uten mulighet til å kommunisere via språket sitt, det er ingen som forstår det. Det er derfor viktig at primærkontakten de første dagene jobber iherdig for å tilegne seg og forstå barnets ikke verbale språk for å kunne trygge, tolke og bekrefte barnet. Personalet jobber i den første tiden sammen med foreldrene for å få en felles forståelse av barnet. Foreldrene må hjelpe personalet til å forstå barnet og måten det formidler seg på.

«Liten i barnehagen» May Britt Drugli

Det er foresatte og primærkontakten som hjelper barnet ved måltid, bleieskift / do og legging så langt det lar seg gjøre den første tiden. Det skal være så trygt som mulig. Ser dere at barnet fint takler at andre hjelper er dette selvsagt supert, men vi skal lese barnets signaler. Øvrig personale vil etter hvert få informasjon om vaner og hvordan barnet liker at ting gjøres i de ulike situasjonene.

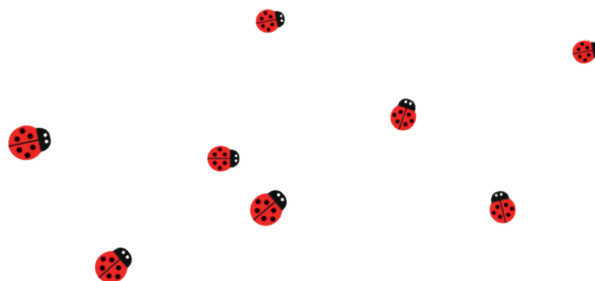
Vi oppfordrer deg / dere til å fortelle om viktige dagligdagse hendelser som barnet har hatt, og personalet skal gjøre det samme fra barnehagedagen. På den måten har man både i barnehagen og hjemme mulighet til å forstå hva barnet mener når det forteller om sine opplevelser ved hjelp av enkeltord, fakter og kroppsspråk.

Et godt samarbeid og god kommunikasjon mellom hjemmet og barnehagen er det beste utgangspunktet for en flott start på barnehage livet.

OVERGANG BARNEHAGE – SKOLE

Barnehagen har et veldig godt samarbeid med Veavågen skole.

- ✿ Besøksdag.
- ✿ Barna i barnehagen vil gå turer i skolens nærmiljø for å bli mer kjent og bli trygg.
- ✿ Møte med de andre førskolebarna i bygda og læreren.
- ✿ Turdag for å treffe fadderen sin.
- ✿ Førskoledag
- ✿ Overgangssamtaler mellom pedagog og lærer
- ✿ Daglig leder tar kontakt med rektor dersom vi har barn med spesielle behov. Det skal fylles ut samtykkeskjema før det opprettes kontakt med rektor.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Kontaktinfo:

Daglig leder

Kristine Krogenes

Tlf: 99 16 99 79

E-post: dl.steinarskogen@bhg.no

Besøksadresse:

Salvøyvegen 6

4276 Vedavågen

Tlf: 52 82 44 18

Steinaraskogen